

Amanda Ahola
Tiina Penttinen

Nuorten miesten kokema seksuaalinen häirintä

Kirjallisuuskatsaus

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Kätilö (AMK)

Hoitotyön koulutusohjelma

Opinnäytetyö

30.5.2015

Tekijä(t)	Amanda Ahola 1100421
Otsikko	Tiina Penttinen 1305466 Nuorten miesten kokemaa seksuaalinen häirintä
Sivumäärä	60 sivua + 2 liitettä
Aika	30.5.2015
Tutkinto	Kätilö (AMK)
Koulutusohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Kätilötyön suuntautumisvaihtoehto
Ohjaaja	Eija Raussi-Lehto, lehtori
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla kirjallisuuskatsauksen avulla nuorten miesten kokemaa seksuaalista häirintää ja seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Opinnäytetyö on osa Metropolia Ammattikorkeakoulussa toteutettavaa Varusmiesten seksuaaliterveyden edistäminen -työelämäyhteistyöhanketta. Tavoitteena oli tuottaa tietoa, joka puoltaisi varusmiespalveluksen seksuaaliterveyskasvatuksen lisäämistä. Tutkimus rajattiin koskemaan 16–22-vuotiaita miehiä. Tutkimuskysymyksiksi määriteltiin 1) Minkä tyyppistä seksuaalista häirintää nuoret miehet kohtaavat? 2) Mitkä ovat nuorten miesten seksuaaliselle häirinnälle altistavat tekijät? 3) Mitä vaikutuksia seksuaalisella häirinnällä on nuoreen mieheen? 4) Mitä nuorten miesten kokemaa seksuaalista häirintää voidaan ehkäistä koulussa ja varusmiespalveluksessa? Opinnäytetyö toteutettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Aineistoksi valittiin 12 kansainvälistä julkaisua. Aineisto hankittiin sähköisellä ja manuaalisella haulla eri tietokannoista. Aineiston valinnan kriteereinä oli julkaisun tuoreus, tieteellinen validiteetti sekä vastaaminen yhteen tai useampaan tutkimuskysymykseen.</p> <p>Tämän opinnäytetyön perusteella nuoret miehet kokevat seksuaalista häirintää lähes yhtä paljon kuin ikäisensä tytöt ja naiset. Nuorten miesten kohtaaman seksuaalisen häirinnän tavallisin muoto on verbaalinen häirintä. Fyysisistä seksuaalisen häirinnän muodoista nuorten miesten keskuudessa tavallisimpia ovat kehon intiimialueiden koskettelu vastoin tahtoa sekä pakottaminen yhdyntään. Nuoren miehen ollessa uhrina seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tekijöitä on useammin enemmän kuin yksi kuin naisen ollessa uhrina. Heikko koherenssin tunne, muut sosiaaliset ja psykologiset ongelmat sekä koulutustausta vaikuttavat nuorten miesten altistumiselle seksuaaliselle häirinnälle. Samat nuoret tulevat myös toistuvasti häirityiksi eri yhteyksissä. Seksuaalinen häirintä aiheuttaa nuorena mieheä häpeän tunteita, vaikenemista tapahtuneesta, seksuaalisen identiteetin kyseenalaistamista sekä sekundaarisia oireita kuten masennusta ja univaikeuksia. Opinnäytetyön perusteella seksuaalista häirintää ehkäistään parhaiten kokonaisvaltaisella, ympäristöönsä integroidulla seksuaalikasvatuksella. Vertaisen käyttö opetustilanteissa todettiin tehokkaimmaksi opetusmetodiksi. Myös muiden terveyshaittojen ehkäiseminen vähentäisi seksuaalista häirintää.</p> <p>Edelleen olisi hyvä tutkia lisää, ketkä nuoret altistuvat eniten seksuaaliselle häirinnälle ja millaisin keinoin seksuaalista häirintää ehkäistäisiin koulussa ja varusmiespalveluksessa.</p>	
Avainsanat	seksuaalinen häirintä, seksuaalisuutta loukkaava väkivalta, nuori mies, varusmiespalvelus

Author(s)	Amanda Ahola 1100421 Tiina Penttinen 1305466
Title	Sexual abuse experienced by young men
Number of Pages	60 pages + 2 appendices
Date	30 May 2015
Degree	Bachelor of health care
Degree Programme	Nursing Degree Programme
Specialisation option	Midwife
Instructor	Eija Raussi-Lehto, lecturer
<p>The purpose of this final project was to describe sexual abuse experienced by young men between ages 16 and 22. The aim of the project was to produce information that would support augmentation of sexual health education in military service. The project is part of Sexual Health Promotion in Military Service project in Metropolia University of Applied Sciences. The study questions were defined as 1. What type of sexual abuse do young men experience? 2. What are the predisposing factors of sexual abuse experienced by young men? 3. What are the effects of sexual abuse on young men? 4. How can sexual abuse experienced by young men be prevented in school and military service?</p> <p>The project was carried out as an integrative review of literature. The search was done electronically and manually in various databases. Twelve international publications were chosen as source body, including research articles, reports, theses etc. The criteria of source body was defined clearly.</p> <p>According to the study young men experience almost as much sexual abuse as their female peers. The most common form of sexual abuse experienced by young men is verbal abuse. Forms of physical sexual abuse include touching genitalia without permission and forced intercourse. Acts of sexual violence experienced by young males are done by more than one person more often than sexual violence experienced by females. Low sense of coherence, other psychosocial problems and education background affect young men's predisposal to sexual violence. Also the same young males experience sexual abuse repeatedly in different situations. Effects of sexual abuse on young men include shame, questioning of sexual identity, and secondary symptoms, such as depression and insomnia. According to the study, all-encompassing, integrated sexual health education would prevent sexual abuse. Peer education was found to be the most effective method in sexual health education. Also the prevention of other health issues could reduce sexual abuse among adolescents.</p> <p>Prevention of sexual abuse experienced by young men needs to be studied further. Research on which youngsters are most exposed to sexual abuse and how sexual abuse could be reduced in schools and military service would be especially important.</p>	
Keywords	sexual abuse, sexual violence, young men, military service

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tietoperusta	3
2.1	Keskeiset käsitteet	3
2.1.1	Itsemääräämisoikeus	3
2.1.2	Seksuaalinen kehitys	4
2.1.3	Seksuaalioikeudet	6
2.1.4	Seksuaalikasvatus	6
2.1.5	Seksuaalinen häirintä ja sen muodot	7
2.1.6	Sukupuolen käsite ja maskuliinisuus	9
2.2	Mies, armeija ja yhteiskunta	10
2.2.1	Heteronormatiivisuus	11
2.2.2	Hegemoninen maskuliinisuus	12
2.3	Nuorten miesten seksuaalikasvatuksen tilanne Suomessa	13
2.3.1	Poikien seksuaalikasvatus koulussa	14
2.3.2	Seksuaalikasvatus varusmiespalveluksen aikana	16
2.4	Nuorten miesten kokema seksuaalinen häirintä	18
2.4.1	Seksuaalinen häirintä tilastoina	19
2.4.2	Seksuaalisen häirinnän vaikutukset	20
2.4.3	Seksuaalinen häirintä varusmiespalveluksessa	21
2.4.4	Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhrin sukupuoli	22
2.4.5	Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tekijän ja uhrin suhde	23
2.4.6	Seksuaalista häirintää kokeneen miehen hoito	23
3	Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tavoite	24
3.1	Työn tarkoitus	24
3.2	Tutkimuskysymykset	25
4	Kirjallisuuskatsaus menetelmänä	25
4.1	Integroiva kirjallisuuskatsaus	26
5	Tiedonhaku	27
5.1	Tutkimusaineistohaku	27
5.2	Tutkimusaineiston rajaaminen	28
5.3	Tutkimusaineiston analyysi	29

5.4	Tutkimusaineiston kuvailu	31
6	Kirjallisuuskatsauksen tulokset	32
6.1	Nuorten miesten kokeman seksuaalisen häirinnän muodot	32
6.2	Nuorten miesten kokemalle seksuaaliselle häirinnälle altistavat tekijät	36
6.3	Seksuaalisen häirinnän vaikutukset nuoreen mieheen	38
6.4	Seksuaalisen häirinnän ehkäisy koulussa ja varusmiespalveluksessa	42
7	Pohdinta	47
7.1	Seksuaalikasvatus koulussa	49
7.2	Seksuaalikasvatus armeijassa	50
7.3	Kirjallisuuskatsauksen eettisyys ja luotettavuus	52
	Lähteet	54
	Liitteet	
	Liite 1 Tiedonhaku	
	Liite 2 Aineiston kuvaus	

1 Johdanto

Seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat nuorten keskuudessa yleisiä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman valtakunnallisen kouluterveyskyselyn mukaan lukion 1. ja 2. luokan oppilaista 47 prosenttia oli kokenut seksuaalista häirintää joskus tai toistuvasti ($n=48610$). Ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. luokan nuorista 48 prosentilla oli kokemusta seksuaalisesta häirinnästä ($n=34776$). (Kouluterveyskysely 2013.) Seksuaalinen häirintä vaikuttaa nuoren seksuaaliseen ja sosiaaliseen kehitykseen aiheuttamalla monenlaisia fyysisiä ja psyykkisiä oireita, kuten univaikeuksia, stressiä, ahdistusta ja jopa masennusta (Heikkinen 2003: 100).

Seksuaalista häirintää käsittelevä kirjallisuus puhuu miltei poikkeuksetta tyttöjen ja naisten kokemasta seksuaalisesta kaltoinkohtelusta poikien ja miesten ollessa tekijän roolissa. Mediassa näkyvät kasvatushankkeet käsittelevät usein vain naisiin kohdistuvaa häirintää: ikään kuin miessukupuolen kokemaa seksuaalista häirintää ei tapahtuisi lainkaan ja jos tapahtuu, siitä ei puhuta ääneen. Kuitenkaan pojat ja miehetkään eivät ole immuuneja seksuaaliselle häirinnälle, ja heihin kohdistuvasta häirinnästä on toistaiseksi vielä riittämättömästi tietoa (Vilkkä 2011: 70). Kouluterveyskyselyn (2013) mukaan lukion 1. ja 2. luokan pojista seksuaalista häirintää oli kokenut 38 % ($n=20839$) ja ammattikoulua suorittavista pojista 33 % ($n=19336$). Tilastojen mukaan sekä tyttöihin ja naisiin että poikiin ja miehiin kohdistuva seksuaalinen häirintä on Suomessa lähes yhtä yleistä (Kouluterveyskysely 2013).

Suomalaisten peruskoulun 8. luokan poikien tietämys seksuaalisuuteen liittyvistä asioista on saman ikäisiä tyttöjä heikompi (Kontula 2012: 5). Pojat kokevat, että seksuaalikasvatus keskittyy liikaa ”tyttöjen juttuihin”, kuten esimerkiksi kuukautisiin. Pojat toivoisivat, että esimerkiksi tunteista puhuttaisiin seksuaalikasvatuksessa enemmän (Anttila 2012: 85). Suomalaisessa koulussa annettavan seksuaalikasvatuksen näkökulma on suurelta osin ehkäisyyn painottuva: raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisystä puhuminen korostuu (Anttila 2012: 44).

Ne piirteet ja ominaisuudet, jotka yleisesti nähdään olevan maskuliinisia, tuottavat niin kutsutun miehen kategorian. Mitä enemmän tietty yksilö omaa näitä piirteitä, sitä suu-

remmalla todennäköisyydellä hän on yhteiskunnan mielestä mies. Länsimaisessa kulttuurissa näitä mieheyteen liitettäviä piirteitä ovat esimerkiksi tunteiden kontrollointi, hallitsevuus, rationaalisuus ja fyysinen voima. (Jokinen 2010: 128.) Suomalaiseen maskuliinisuuden ja mieheyden kategoriaan kuuluu ajatus siitä, että miehet suorittavat asevelvollisuuden (Jokinen 2010: 132). Armeijan ja etenkin varusmiespalveluksen ajatellaan olevan paikka, jossa nuoret miehet rakentavat maskuliinisuuttaan.

Vuonna 2011 julkaistun sukupuolten tasa-arvoa puolustusvoimissa käsittelevän raportin mukaan 14 % varusmiespalvelusta suorittavista miehistä oli kokenut seksuaalista häirintää palveluksen aikana (n=4337). Yleisimmät häirinnän muodot olivat loukkaaviksi koetut härskit jutut ja huomauttelu seksuaalisuudesta sekä vartalosta. Vaikka raportissa mainitaan, että varusmiesten kokema häirintä oli naissukupuolisten palvelusta suorittavien kokemaan häirintään verrattuna selvästi harvinaisempaa, häirinnästä ilmoittamatta jättäneitä oli miesten keskuudessa paljon: 13–35 % varusmiehistä ilmoitti häirinnästä armeijan henkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä miesten vastaajamäärän ollessa 272. (Leinonen - 2012: 42; 48.)

Opinnäytetyössä lähdetään liikkeelle siitä oletuksesta, että myös nuoret miehet kokevat seksuaalista häirintää ja että sitä tapahtuu myös varusmiespalveluksessa. Kirjallisuuskatsauksena toteuttamamme opinnäytetyö keskittyy tutkimaan nuorten miesten kokemaa seksuaalista häirintää. Rajaamme työmme koskemaan 16–22-vuotiaita nuoria miehiä. Lisäksi tutkimme sitä, miten nuorten miesten kokema seksuaalinen häirintä näyttäytyy varusmiespalveluksen aikana sekä sitä, miten seksuaalista häirintää ehkäistään koulussa ja varusmiespalveluksessa. Opinnäytetyö toteutetaan integroivana kirjallisuuskatsauksena. Aiheen laaja-alaisuuden vuoksi aihetta tarkastellaan usean eri tieteenhaaran tutkimusten ja kirjallisuuden kautta kokoamalla aiheen osatekijöitä yhteen. Opinnäytetyö on osa Metropolia Ammattikorkeakoulun Varusmieshanketta. Hankkeen tarkoituksena on edistää varusmiesten seksuaali- ja lisääntymisterveyttä.

Varusmiespalvelus tavoittaa suuren osan suomalaisista nuorista miehistä yhtä aikaa vähintään 6 kuukauden ajan. Puolustusvoimien yhdeksi tehtäväksi varusmiesten sotilaallisten taitojen opettamisen lisäksi voidaan lisätä yleinen kasvatuksellinen ja opetuksellinen vastuu. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on osoittaa, että varusmiespalvelus olisi loistava paikka lisätä nuorten miesten seksuaalitietämystä keskittämällä opetusta suku-

puolesta, sukupuoli-identiteetistä ja seksuaalisuudesta puhumiseen ehkäisemiseen painottuvan näkökulman sijaan. Kirjallisuuskatsauksen tulososiossa pohditaan seksuaalikasvatuksen yhdistämistä varusmiespalvelukseen ja tuodaan esiin muutamia konkreettisia opetuksen keinoja.

2 Tietoperusta

2.1 Keskeiset käsitteet

Keskeisten käsitteiden osiossa avataan itsemääräämisoikeuden, seksuaalisen kehityksen ja häirinnän, seksuaalikasvatuksen ja seksuaalioikeuksien käsitteitä. Osiossa käydään läpi myös sukupuolen merkitystä ja sen ilmenemisen osa-alueita, erityisesti sosiaalista sukupuoli-identiteettiä sekä mieheyden ilmentymistä. Heteronormatiivisuuden ja hegemonisen maskuliinisuuden käsitteiden avulla syvennetään ajatusta miehen yhteiskunnallisesta roolista ja miehuuden funktiosta pohtien samalla, miten käsitteet näyttäytyvät armeijan ja varusmiespalveluksen ympäristössä. Osiossa vertaillaan eri lähteistä löydettyjen määritelmien eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä.

2.1.1 Itsemääräämisoikeus

Seksuaalisen häirinnän ilmenemiseen ja tutkimiseen liittyy olennaisesti itsemääräämisoikeuden käsite. Rikoslaki määrittelee seksuaalisen häirinnän itsemääräämisoikeuden loukkaamisen kautta (luku 20, § 5 a). Itsemääräämisellä eli autonomialla tarkoitetaan yksilön kykyä tehdä valintoja ja päätöksiä sekä kykyä toimia niiden mukaisesti. Autonomiaan vaikuttavat useat sisäiset ja ulkoiset tekijät, jotka muodostavat yksilön kompetenssin eli joukon kykyjä, joita tarvitaan kaikissa harkintaa ja toimintaa edellyttävissä tilanteissa. (Leino-Kilpi – Välimäki 2008: 137–139.) Nuoruusiän seksuaalikasvatukseen kuuluu yksilön harkinta- ja toimintakyvyn laajentaminen (Apter – Väisälä – Kaimola 2006: 444).

Itsemääräämisoikeuden yhteydessä voidaan puhua myös ihmisen oikeudesta seksuaaliseen integriteettiin eli koskemattomuuteen (Apter – Väisälä – Kaimola 2006: 446). Seksuaalisen integriteetin loukkaaminen on yleisesti ottaen seksuaalista häirintää, ahdistelua ja väkivaltaa.

WHO:n eurooppalaisen seksuaalikasvatuksen standardien periaatteissa mainitaan seksuaalikasvatuksen perustuminen autonomisen kompetenssin lisäämiseen ja kunnioittamiseen – kasvatuksella tavoitellaan nuorten mahdollisuutta tehdä tietoon perustuvia päätöksiä omasta kehostaan (WHO 2010: 28).

2.1.2 Seksuaalinen kehitys

Ihmisen seksuaalinen kehitys jatkuu erilaisten vaiheiden kautta läpi elämän. Väestöliitto puhuu ihmisen seksuaalisesta kehityksestä käyttämällä ”Seksuaalisuuden portaat” -mallia. Sen mukaan seksuaalinen kehitys tapahtuu järjen, tunteen ja biologian tasoilla: järjen tasolla opitaan, omaksutaan ja ymmärretään tietoa eri tavoin; tunteiden tasolla koetaan erilaisia tunteita, ymmärretään niitä ja opitaan myös hallitsemaan ja sietämään niitä; biologian tasolla jokainen kehittyy omaan yksilölliseen tahtiinsa naiseksi ja mieheksi. (Väestöliitto 2014b.)

Nämä seksuaalisuuden portaat pitävät sisällään yhdeksän eri kehitysvaihetta, jotka edelleen jaetaan kolmeen suurempaan ryhmään: uteliaisuusvaihe, herkiminen ja rakastuminen. Nuoren tulisi saada tietoa näistä kehitysvaiheista, jotta hän kykenisi ymmärtämään esimerkiksi sen, mitä hänelle murrosiässä tapahtuu. Saaden tietoa näistä kehitysvaiheista nuori pystyy ymmärtämään myös sen, mitä asioita hänen tulisi ottaa huomioon, jotta seksuaalisuus säilyisi rikastuttavana voimavarana. (Väestöliitto 2014b.)

Nuorilla voi kuitenkin olla kiire kokeilla sellaisia asioita, joihin he eivät kehityksensä puolesta ole vielä valmiita. Tällöin voi käydä niin, että kehityksen portaita käydään läpi liian nopeasti tai jopa niin, että jokin tärkeä kehitysvaihe jää puuttumaan kokonaan. Tämä voi johtaa muun muassa siihen, että nuoren tiedot seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä muodostuvat virheellisiksi tai vääriksi. Tärkeän kehitysvaiheen jäädessä puuttumaan nuori voi joutua myös seksuaalisesti kaltoinkohdeksi. Väestöliitto korostaakin, että jokaisella nuorella on oikeus asialliseen ja riittävään seksuaalikasvatukseen. (Väestöliitto 2014b.)

WHO:n mukaan seksuaalisuuden liittäminen persoonallisuuden muihin osiin on nuorille tärkeä kehitystehtävä, joten kaikkiin seksuaalisessa kehityksessä tapahtuviin muutoksiin vaikuttavat myös useat biologiset ja sosiaaliset tekijät. Nuori luo kokemustensa saattamana kuvaa siitä, millaista seksuaalista käyttäytymistä pidetään niin sanotusti sopivana. (WHO 2010: 23.)

Lapset ja nuoret ilmentävät seksuaalisuuttaan ikätovereidensa kesken leikin ja kiusaamisen yhteydessä. Kiusaaminen on vuorovaikutuksellinen tapa tutustua itseen ja muihin, selvittää mistä itse pitää sekä oppia käsittelemään intiimejä asioita. Kiusaamisen kautta nuori oppii seksuaalisiin tilanteisiin liittyviä käyttäytymissääntöjä ja normeja. (WHO 2010: 23.)

Vuorovaikutustaitojen kehittyminen vaikuttaa merkittävästi yksilön seksuaalielämän kehittymiseen, ja yksittäisillä seksuaalikokemuksilla on suuri merkitys näiden taitojen muokkautumisprosessissa. Erityisesti ensimmäiset seksuaalikokemukset muokkaavat yksilön käsitystä seksuaalisuudesta ja seksuaalisen kanssakäymisen normeista sekä siihen liittyvästä vuorovaikutuksesta. Kokemuksien myötä nuorelle kehittyy kyky tulkita omia ja toisten tunteita ja hahmottaa kanssakäymisen rajoja. Tietyissä määrin seksuaalisväritteinen kiusanteko ja häirintä ovat siis normaalia nuoruuden rajojen hakua ja vuorovaikutustaitojen harjoittamista. (WHO 2010: 23–24.)

Puberteetti-iässä ja aikuisuuden kynnyksellä seksuaalinen ja kehoon liittyvä epävarmuus on hyvin tavallista (WHO 2010: 27): nuorella on tarve tietää olevansa normaali, ja poikkeavuutta kammoksutaan. Tästä saa alkunsa myös ryhmään kuulumattoman, erilaisen nuoren kiusaaminen ja usein myös seksuaalinen tai sukupuolinen ahdistelu (Sinkkonen 2005).

Murrosikäinen nuori on siinä seksuaalisen kehityksen vaiheessa, jolloin hän opettelee luomaan omat koskemattomuuden rajansa ja tapansa suojata itseään. Nuori kuitenkin tarvitsee näiden asioiden opettelussa apua, jotta hänen on mahdollista ymmärtää, minäikäistä käytöstä ja tekoja toiselta ihmiseltä on suotavaa sallia. (Vilkkä 2011: 128).

2.1.3 Seksuaalioikeudet

International Planned Parenthood Foundation (IPPF) on julkaissut seksuaali- ja lisääntymisoikeuksien peruskirjan, jonka pohjalta Väestöliitto on muokannut erityisesti suomalaisia nuoria koskevat seksuaalioikeudet (Nuorten seksuaalioikeudet 2014).

IPPF:n seksuaali- ja lisääntymisoikeuksien peruskirja painottaa, että seksuaalioikeudet ovat ihmisoikeuksia: niiden perustana on kaikkien ihmisten oikeus vapauteen, tasa-arvoon, yksityisyyteen, itsemääräämiseen, koskemattomuuteen ja kunnioitukseen. Myös Seksuaaliterveyden maailmanjärjestö pitää seksuaalioikeuksia olennaisena osana yleisiä ihmisoikeuksia (WHO 2010: 21). IPPF:n peruskirjan mukaan ihmisillä tulisi olla oikeus myös seksuaalikasvatukseen ja -tietouteen (Sexual rights 2008). Peruskirja on retorisesti perustettu oikeuksien varaan, mutta oikeuden mukana tulee aina vastuu. Seksuaalisen häirinnän ehkäisyn ollessa kyseessä voidaan puhua vastaavasti myös jokaisen ihmisen vastuusta toisen seksuaalioikeuksien kunnioittamiseen.

2.1.4 Seksuaalikasvatus

Väestöliiton mukaan seksuaalikasvatus on toimintaa, jonka tavoitteena on muun muassa asenteiden, tietojen, taitojen ja seksuaaliterveyden edistäminen (Väestöliitto 2014a.) Terveiden ja hyvinvoinnin liitto tarkentaa yhdeksi tavoitteeksi vastuullisuuden ja huolenpidon opetteluun, joka sisältää muun muassa tiedon siitä, miten seksuaalista väkivaltaa voidaan tunnistaa ja ehkäistä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014). Seksuaalikasvatuksen ajatellaan olevan niin sanottu yläkäsite, joka sisällyttää itseensä seksuaalivalistuksen, seksuaaliopetuksen sekä seksuaalineuvonnan. Seksuaalikasvatusta annettaessa tulee ottaa huomioon lapsen ja nuoren ikä, kehitystaso sekä sukupuoli (Väestöliitto 2014a). Seksuaalikasvatuksessa tulisi huomioida sukupuolten väliset erilaiset tarpeet ja huolenaiheet (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014).

IPPF:n seksuaalioikeuksien peruskirjaan on kirjattu oikeus saada seksuaalivalistusta (Sexual rights 2008). Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee seksuaalisuuden olennaiseksi osaksi ihmisenä olemista: kaikki ihmiset ovat syntyneet seksuaalisiksi olen-

noiksi, ja heidän on kehitettävä seksuaalisuuttaan jollain tavalla. WHO:n seksuaalikasvatuksen eurooppalaisten standardien mukaan seksuaalikasvatuksessa on perinteisesti keskitytty seksuaalisuuden riskeihin, vaikka kokonaisvaltainen lähestymistapa, jossa seksuaalisuus nähdään ihmisen voimavarana, auttaisi nuoria kehittämään taitoja, joiden turvin he voisivat itse päättää seksuaalisuudestaan. (WHO 2010: 3.) Nämä taidot muodostavat kompetenssin, joka edesauttaa nuoria pitämään kiinni itsemääräämisoikeudestaan ja tunnistamaan oman kehonsa rajat. Tutkimusten mukaan pelko siitä, että seksuaalikasvatus lisää nuorten seksuaalista aktiivisuutta, on perusteeton (WHO 2010: 21). Seksuaalikasvatuksella pyritään antamaan nuorille kyky muodostaa tasa-arvoisia ja vastavuoroiselle kunnioitukselle perustuvia seksisuhteita: tällä ehkäistään seksuaalista hyväksikäyttöä ja väkivaltaa (WHO 2010: 28).

Väestöliitto taas määrittelee hyvän seksuaalikasvatuksen olevan ”riskikäyttäytymisen ehkäisyä” (Väestöliitto 2014a). Nuorten omien rajojensa tunnistamisen vahvistaminen kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen avulla ehkäisee myös riskikäyttäytymistä, sillä siten nuori saa voimavaroja ymmärtää, mikä voidaan nähdä normaalina ja mikä seksuaalisuutta loukkaavana käytöksenä (Vilkka 2011).

2.1.5 Seksuaalinen häirintä ja sen muodot

Suomen rikoslain luku seksuaalirikoksista (Rikoslaki 39/1889 luku 20) sisältää useita seksuaalisen häirinnän kattokäsitteen alla olevia termejä, kuten raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö ja seksuaalinen ahdistelu. Arkikielessä näitä kaikkia käsitteitä käytetään rinnakkain (Vilkka: 2011).

Sosiaali- ja terveysministeriön seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020 puhuu seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön sijaan ”seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta”, sillä sen mukaan seksuaalisen hyväksikäytön termi viittaisi siihen, että väkivalta olisi seksuaalinen kokemus myös uhrin näkökulmasta. Toimintaohjelma suosittaakin käytettäväksi mieluiten termejä seksuaalisuutta loukkaava väkivalta ja kaltoinkohtelu. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014: 152.)

Seksuaalinen ahdistelu ja häirintä nähdään kirjallisuudessa useimmiten yhtenä käsitteenä niiden ollen vastoin vastapuolen tahtoa tapahtuvaa fyysistä, sanallista tai elein-

tapahtuvaa seksuaalisesti värittyä lähestymistä (Apter jne. 2006: 446). Rikoslain mukaan seksuaalinen ahdistelija on henkilö, joka ”koskettelemalla tekee toiselle seksuaalisen teon, joka on omiaan loukkaamaan tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta” (Rikoslaki 39/1889 luku 20 § 5 a). Rikoslaki sanoo myös seuraavaa: ”Seksuaalisella teolla tarkoitetaan tässä laissa sellaista tekoa, joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen.” (Rikoslaki 39/1889 luku 20 § 10.)

Vilka (2011: 184–185) määrittelee erikseen seksuaalisen hyväksikäytön, häirinnän, kaltoinkohtelun sekä väkivallan, kuitenkin niin, että näille kaikille on yhteistä määritelmä vasten tahtoa tapahtuvasta toiminnasta, joka loukkaa henkilön integriteettiä eli koskemattomuutta.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttama, nuorille suunnattu ”Mun kroppa. Mä päätän” -kampanja kertoo seksuaalisen väkivallan olevan esimerkiksi ”ahdistelua, lähen-telyä, häirintää, koskettelua, pakottamista nöyryyttäviin tai epämiellyttäviin seksuaalisiin tekoihin”. Seksuaalista väkivaltaa voivat kampanjan mukaan kokea sekä tytöt että pojat. Kampanjasivu informoi sukupuolisella häirinnällä ja ahdistelulla tarkoitettavan ”ei-toivot-tua ja yksipuolista, joko fyysistä tai sanallista seksuaalisväritteistä käyttäytymistä toista ihmistä kohtaan” ja kampanjan mukaan häiritsijä voi olla omaa tai vastakkaista suku-puolta. (Mun kroppa. Mä päätän 2014.)

Seksuaalisen häirinnän objektiivista määrittelyä haittaa, että se, minkä joku kokee sek-suaaliseksi häirinnäksi, ei toiselle ole sitä (Apter – Väisälä – Kaimola 2006: 446): toisen viattomana flirttinä kokema vihjailu voi esiintyä jollekin muulle vakavana sukupuolittu-neena eli sukupuolinormeja loukkaavana häirintänä. Myös toiminnan tekijän henkilölli-syys ja olemus ratkaisevat häirinnän kokemuksen määrittelyssä.

Nuorten kokeman seksuaalisen häirinnän ja sen objektiivisen määrittelyn kohdalla on tärkeää ymmärtää ihmisen oman kokemuksen ja sen tärkeyden merkitys: ei ole mahdol-lista kieltää jonkin asian olevan seksuaalista häirintää, jos ihminen itse kokee tilanteen sellaiseksi. Nuoret ajattelevat seksuaalisen häirinnän olevan väärin mutta mielipide siitä, millä perusteella jokin kokemus määritellään seksuaaliseksi häirinnäksi, vaihtelee. (Aal-tonen 2006: 415.) Nuori ei myöskään välttämättä tunnista kokemaansa seksuaaliseksi häirinnäksi (Poikien talo 2013: 3).

Kirjallisuudessa ei ole yhtenäistä linjaa sille, pidetäänkö käsitteitä ”seksuaalinen häirintä” ja ”sukupuolinen häirintä” rinnasteisina vai erillisinä käsitteinä. Aaltonen (2006: 54–55) puhuu sukupuolisesta häirinnästä ja käsittelee sitä sukupuolten muodostamien kategorioiden välisenä rajantekona: kouluissa tapahtuva tyttöjen ja poikien välinen seksuaalinen tai sukupuolinen häirintä on vuorovaikutuksellinen keino vahvistaa ja liioitella sukupuolten välisiä eroja.

Vilka (2011: 185; 2011: 34–35) kirjoittaa seksuaalisen kaltoinkohtelun, eli yleisesti vastoin tahtoa tapahtuvan seksuaalisen toiminnan, ohella ”sukupuolistuneesta kaltoinkohtelusta” ja ”sukupuolisesta häirinnästä”, joiden ero seksuaaliseen häirintään on se, että ne loukkaavat perinteisiä sukupuolinormeja sekä häirinnän kohteena olevan sukupuolta.

Termien ja määritelmien ollessa moninaisia ja osin päällekkäisiä olemme valinneet puhua opinnäytetyössä kaikesta seksuaalisuutta loukkaavasta häirinnästä, hyväksikäytöstä ja väkivallasta yhteisellä kattotermillä ”seksuaalinen häirintä” sen neutraaliuden ja kattavuuden vuoksi. Tilannekohtaisesti olemme eritelleet muun muassa ”sukupuolisen häirinnän” omaksi alakäsitteekseen.

2.1.6 Sukupuolen käsite ja maskuliinisuus

Sukupuolen voidaan ajatella olevan biologisen ilmenemisen ohella kulttuurisesti määrittyvä ja sosiaalisesti opittu ilmiö (Säärelä 1999: 52). Paitsi biologisessa ruumissa, sukupuoli sijaitsee myös puheessa, ajattelussa sekä myös iholla, vaatteissa, eleissä ja ilmeissä (Jokinen 2000: 205.) Mieheyden ja naiseuden muotoutuessa kulttuurisesti ovat ne sidoksissa muun muassa aikaan ja ympäristöön. Sukupuolentutkimus käyttää termejä ”mies”, ”maskuliinisuus” ja ”mieheys” joista termi ”mies” viittaa yksilön biologisiin ominaisuuksiin. ”Maskuliinisuus” ja ”mieheys” taas kuvaavat sitä tapaa, jolla mies esittää miestä (Säärelä 1999: 52). Suomessa maskuliinisuuden ajatellaan sisältävän esimerkiksi heteroseksuaalisuuden ja fyysisen voiman (Jokinen 2000: 68).

Sosiaalinen sukupuoli tarkoittaa sukupuolta, joka on kulttuurisesti tuotettu. Se sisältää lähinnä niitä odotuksia, joita meihin asetetaan miehinä tai naisina. Miehiksi ja naisiksi ikään kuin opitaan kulttuurin asettamien normien johdolla. Sosiaaliseseen sukupuoleen liittyy myös käsite sosiaalisesta sukupuoli-identiteetistä, jolla tarkoitetaan kuvaa itsestä

miehenä tai naisena. Sosiaalinen sukupuoli-identiteetti muodostuu sosiaalisen kanssakäymisen osana, jolloin ihminen "imee" itseensä erilaisia tiedostamattomia viestejä siitä mitä häneltä odotetaan. (Grönfors 1994: 66.) Miehen voidaan ajatella sosiaalisesti oppivan kulttuurin omassa ajassa tarjoamat maskuliiniset roolit ja määreet (Säärelä 1999: 52).

Sosiaalseen sukupuoli-identiteettiin kuuluvat myös kulttuuriset olettamukset miesten ja naisten persoonallisuuksista ja näiden eroista. Naisiin yhdistettäviä ominaisuuksia ovat esimerkiksi passiivisuus, emotionaalisuus ja pehmeys, kun taas miehiin yhdistetään aggressiivisuuden ja itsenäisyyden kaltaisia ominaisuuksia. (Grönfors 1994: 67.) Dyachenko (2003) toteaa poikien tyttöihin kohdistamaa väkivaltaa koululaisryhmissä Venäjällä tutkivassa artikkelissaan, että niin sanottuja "tosimiehen" ominaisuuksia olivat poikien mielestä voima ja valta. Pojat myös asettavat arvoa näille piirteille. (Dyachenko 2003: 89–90.)

Myös homoseksuaalisuuden pelko liittyy ainakin länsieurooppalaisen miehen sosiaalseen sukupuoli-identiteettiin ja nämä pelot siirretään poikiin jo varhaisessa vaiheessa. Esimerkiksi koulussa poikien sanalliset ilmaukset sisältävät paljon homofobisia elementtejä ja poikien keskinäinen fyysinen koskettelu tulkitaan helposti "homomaiseksi" käytökseksi. Tällä tavalla mahdollistuu maskuliinisten roolien tukeminen ja maskuliinisen identiteetin puolustaminen. (Grönfors 1994: 67.) Maskuliinisuus ansaitaan myös niin sanottujen siirtymäriittien avulla, joita ovat esimerkiksi varusmiespalvelus (Jokinen 2000: 68).

Maskuliinisiksi määritellyt ominaisuudet tuottavat niin kutsutun miehen kategorian. Mitä enemmän yksilöllä on näitä määriteltyjä piirteitä, sitä suuremmalla varmuudella hän on yhteiskunnan mielestä mies. Maskuliinisuus nähdään miehisten ominaisuuksien ideaalina. Jos mies omaa useita maskuliinisia piirteitä, hänen ajatellaan olevan miehenä arvokas. On myös olemassa ajatus siitä, että mieheksi ei synnytä vaan mieheys ansaitaan. (Jokinen 2010: 129.)

2.2 Mies, armeija ja yhteiskunta

Jokinen kirjoittaa teoksessaan Panssaroitu maskuliinisuus seuraavaa: "Armeija on institutio, johon liittyy monia myyttisiä käsityksiä – mm. suomalaisesta miehestä sotilaana –

jotka osaltaan muokkaavat miesten identiteettejä.” (Jokinen 2000: 127.) Nuorten miesten ajatellaan asepalveluksessa rakentavan aikuisen miehen maskuliinisuutta ja armeijan nähdään vahvistavan miesten varmuutta omasta miehuudestaan (Jokinen 2000: 131). Armeijassa ollessaan miehen tulee olla kuuliainen ja kuriin alistuva, mutta myös itsenäinen ja oma-aloitteinen toimija (Jokinen 2000: 176).

Asepalvelus ja sitä myöten asevelvollisuuden suorittaminen on Suomessa pakollista miespuolisille Suomen kansalaisille (Lehtonen 2002: 72). Suurin osa ei-heteroseksuaaleista miehistä suorittaa asevelvollisuuden tehden sen varusmiespalveluksena mutta he ovat keskimääräisesti muita nuoria miehiä haluttomampia suorittamaan asevelvollisuuden. Homo- ja biseksuaalit ovat tavallisesti näkymättömiä varusmiestoverien ja esimiesten silmissä eikä ei-heteroseksuaalisuuden kohtaamiseen olla yleensä valmiita. Armeijan ilmapiirissä homoseksuaalisuudella on kuitenkin sijansa, mutta se liittyy enemmänkin kurinpitoon ja vitsailuun. (Lehtonen 2002: 72.)

Asepalveluksen ajatellaan olevan keskeinen siirtymävaihe nuoruudesta aikuisuuteen. Miesten kohdalla sen suorittamisen nähdään olevan välttämätöntä tai ainakin suositeltavaa useille aloille, kuten Puolustusvoimiin ja palolaitoksen tehtäviin, pyrittäessä. (Lehtonen 2000: 75.)

Suomalainen yhteiskunta määrittää miehen pitkälti hänen yhteiskunnallisen asemansa ja työnsä puolesta. Miehen ominaisuuksiin lasketaan kuuluvaksi muun muassa määrätietoisuus, voima ja valta. Miehen funktioon ajatellaan kuuluvan myös kovuus, karskius ja jopa aggressiivisuus. (Virtanen 2004: 28.) Myös tunteiden näyttämisen ajatellaan olevan jotain, joka ei kuulu miehenä olemiseen (Virtanen 2004: 29).

2.2.1 Heteronormatiivisuus

Sukupuolella on huomattava merkitys poikien identiteetille. Kun tarkastellaan kulttuurisia itseilmaisun tapoja, sukupuolinen tekeminen näyttää korostuvan voimakkaasti. Seksuaalisuus ja sukupuoli näyttäytyvät poikien ajattelussa tavallaan samana asiana. Aho (2012: 141) toteaa kirjoituksessaan Yläkoululaispoikien seksuaaliset roolinotot, että poikien päätellessä tuntemattoman ihmisen sukupuolta ja seksuaalista suuntautumista pelkästään henkilön ulkoinen käyttäytyminen ja habitus riittävät päätelmän tekemiseen.

Jos mieheksi tunnistettu ihminen esiintyy omalle sukupuolelleen epäsovinnaisella tavalla, hän on tällöin tehnyt itsestään naismaisen, koska hän on rikkonut sukupuolen ja seksuaalisuuden heteronormatiivista järjestystä. Maailmassa, jossa jäykkiin sukupuoli-rooleihin keskittyminen sanelee sen, mitä sukupuolta henkilö saa ilmentää, naismaisesti käyttäytyvän miehen on vaikea saavuttaa täysivaltaisen maskuliinisuuden laillisuutta: seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta yhteisö leimaa hänet homoksi tai vähintäänkin homomaiseksi. (Aho 2012: 141.)

2.2.2 Hegemoninen maskuliinisuus

Termillä hegemoninen maskuliinisuus viitataan tietynlaiseen maskuliinisuuden ilmentymään, joka sillä hetkellä on kulttuurissa hyväksyttyä, ihannoitua ja tätä kautta myös tavoiteltua. Termi kuvaa tietyn miestyypin hallitsevaa asemaa suhteessa toisiin miehiin sekä naisiin (Ala-Kortesmaa 2005: 17). Aikakaudesta riippuen hegemonisen maskuliinisuuden tavoittelu voi pitää sisällään esimerkiksi pyrkimystä lihaksikkuuteen, voimaan ja valta-asemaan. Hegemonisen maskuliinisuuden omaksumiseen liittyy myös tietynlainen suostuttelun ja joskus jopa pakottamisen elementti. Jos mies ei kykene täyttämään vaadittuja piirteitä, hän kuitenkin kannattaa hegemonista maskuliinisuutta ja myös pyrkii toteuttamaan sen vaatimia ihanteita ja piirteitä. (Jokinen 2000: 215.)

Länsimaisen kulttuurin niin sanottu miesideaali pitää sisällään oletuksen miehen kyvykkydestä puolustaa itseään henkisesti ja fyysiseltä hyökkäykseltä. Miesideaaliin liitetään myös ajatus miehen voimakkuudesta sekä siitä, että hän on fyysiseltä kooltaan naista suurempi (Jokinen 2000: 210). Miehenä olemisen ajatellaan olevan jotain sellaista, jonka nuori poika oppii sosiaalisen kanssakäymisen myötä sitä mukaa, kun hän oppii tunnistamaan näitä miehuuden kulttuurisia oletuksia (Jokinen 2000: 210).

Väestöliiton ylläpitämän Poikien Puhelimen yleisin seksuaaliseen moninaisuuteen liittyvä keskustelunaihe on miesten homoseksuaalisuus. Pojat kokevat sen pelottavana ja näkymättömänä. Homous nähdään loukkauksena, ja erityisesti poikaporukoille homoseksuaalisuudesta puhuminen ei ole helppoa: pojat kokevat aiheen vastenmielisenä ja inhottavana. Homoseksuaalisuus koetaan myös epäselvänä ja uhkaavana. (Kekkonen 2012: 183–184.)

Jos nuori tulee kiusatuksi, joutuu hän näissä tilanteissa todistamaan heteroseksuaalisuuttaan muille. Maskuliinisen heteroseksuaalisuuden todistamisen keinoja ovat tällöin esimerkiksi naisen kanssa seurusteleminen ja väkivalta (Kekkonen 2012: 185). Väkivallan ja homoseksuaalisuuden suhteen voidaan nähdä olevan kahtalainen: erityisesti nuoret homoseksuaalit ovat poikien mielestä fyysiseen väkivaltaan kykenemättömiä. Kuitenkin heihin kohdistetaan sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa: homoseksuaalien ajatellaan olevan helppoja kiusattavia (Kekkonen 2012: 186).

Erityisesti hakkaamiset ja niillä fantasiointi voivat olla pojille niitä keinoja, joille he ikään kuin etäännyttävät itseään homoseksuaalisuudesta. Myös sukupuolielinten ruhjominen ja silpominen ovat toistuva teema Poikien Puhelimen soittajien puheluissa. Voidaan ajatella, että tällöin nimenomaan homojen seksuaalisuus on syy siihen, miksi heihin tulee kohdistaa väkivaltaa. Poikien puheluissaan kuvailemat hyökkäykset ja väkivalta kohdistuvat ei-heteroseksuaalisen ihmisen seksuaalisuuteen suoraan hänen peniksensä kautta, jolloin peniksen vauriot voivat johtaa homoseksuaalisen olemuksen vaarallisuuden vähenemiseen. (Kekkonen 2012: 201.)

2.3 Nuorten miesten seksuaalikasvatuksen tilanne Suomessa

Suomessa seksuaalikasvatusta annetaan sosiaali- ja terveydenhuollon, koulujen, kirkon ja joukkoviestinnän välityksellä. Kouluissa toteutettava seksuaalikasvatus annetaan opetussuunnitelmaan kuuluvan seksuaaliopetuksen muodossa ja seksuaalikasvatuksen toteuttajia ovat pääasiassa opettajat sekä kouluterveydenhoitajat. Terveystieteidenhuollossa seksuaalikasvatukseen kuuluvat raskauteen ja sen ehkäisyyn liittyvät asiat sekä seksitautien ehkäisy ja niiden hoito. Tietoa seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista jaetaan esimerkiksi kouluterveydenhuollossa ja perhesuunnitteluneuvolassa. (Liinamo 2000: 221.) Suomessa seksuaaliterveyden edistämiseksi vahvuutena on ollut opetus- ja terveystoimen yhteistyö nuorten seksuaalikasvatuksessa (Liinamo 2000: 231).

Myös Väestöliitto toteuttaa seksuaalikasvatusta ja seksuaaliterveysneuvontaa Suomessa. Se tuottaa eri ikäryhmille tarkoitettua opetus- ja oppimateriaalia liittyen seksuaalikasvatukseen ja järjestää seksuaalikasvatukseen ja -terveyteen liittyvää koulutusta ammattihenkilöille (Liinamo 2000: 222). Väestöliitto määrittää seksuaalikasvatuksen tavoitteena olevan asenteiden, tietojen, taitojen, sukupuolten ja yksilöiden välisen tasa-arvon, sekä seksuaaliterveyden edistämisen (Väestöliitto: 2014).

Liinamo (2000: 233) toteaa, että seksuaalikasvatuksen sisältöjen kehittämisessä tulisi korostaa nuorten seksuaalisuutta sosiaalisuuden ja oppimisen kautta. Tällä hetkellä seksuaalikasvatuksessa korostetaan lähinnä seksuaalikäyttäytymistä ja sen riskejä, mikä luo nuorille melko kapean kuvan seksuaalisuudesta. Tutkimusten perusteella välittyvä kuva suomalaisesta seksuaaliopetuksesta on seksuaaliterveyteen sekä seksuaalisuuden biologisiin ulottuvuuksiin keskittyvä (Aho 2012: 165). Jos seksuaalista kasvatusta annettaessa keskitytään vain niin sanotusti kehon fysiologisiin toimintoihin ja sivuutetaan asenteisiin, arvoihin ja ajatuksiin vaikuttava kasvatusta, jää seksuaalisuudesta varmasti kovin kapea kuva, kuten Liinamo (2000) edellä toteaa.

2.3.1 Poikien seksuaalikasvatusta koulussa

Peruskoulun 7.–9. luokan opetussuunnitelmassa mainitaan, että terveystietoa opetetaan itsenäisenä oppiaineena kolme vuosiviikkotuntia. Peruskoulun 1.–6. luokalla opetus tapahtuu integroidusti muiden oppiaineiden kanssa. Yksi terveystiedon sisältöalueista on seksuaaliterveys, jossa opetellaan muun muassa ihmissuhteita ja seksuaalisuutta sekä niihin liittyviä arvoja ja normeja. (Opetushallitus 2004: 197; 300.)

Lukion opetussuunnitelma sisältää terveystietoa yhden pakollisen sekä kaksi vapaavalintaista syventävää kurssia. Pakollisen kurssin yksi keskeinen sisältöalue on seksuaaliterveys ja parisuhde. Kurssin tavoitteissa ei kuitenkaan ole mainittu mitään seksuaaliterveyteen liittyvää. (Opetushallitus 2003: 211.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuosina 2000–2009 toteuttamassa kouluterveyskyselyssä tarkastellaan nuorten hyvinvoinnissa 2000-luvulla tapahtunutta kehitystä peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osalta. Raportissa todetaan, että vuosina 2008 ja 2009 25 % (n=81136, huom. koko vastaajamäärä, myös tytöt) yläluokkien pojista ilmoitti, että terveystiedossa käsiteltävät aiheet eivät ole mielenkiintoisia. Lukiolaispojista vastaava osuus oli 29 prosenttia (n=39084, huom. koko vastaajamäärä, myös tytöt). (Jokela – Kinnunen – Lommi – Luopa 2010: 38.) Ammattiin opiskelevista pojista 31 % (n=22964) ilmoitti etteivät terveystiedon aiheet kiinnostaneita. Pojat myös suhtautuivat tyttöjä kielteisemmin terveystiedon opettamiseen. Pojista 23–24 %:lla oli kyselyn mukaan huono tietämys seksuaaliterveydestä. (Luopa – Lommi – Kinnunen – Jokela 2010: 43.)

Väestöliitto toteutti vuonna 2012 hankkeen ”PoikaS – Tehoa poikien seksuaaliopetukseen”. Hankkeen inspiraationa oli toiminut Väestöliiton vuonna 2006 julkaisema tutkimustulos siitä, että peruskoulun 8. luokan pojilla oli huomattavasti heikommät seksuaaliterveystiedot kuin saman ikäisillä tytöillä (Kontula 2012: 5). PoikaS -hankkeen tavoitteena oli selvittää, missä seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa pojat kaipaavat lisää tietoa ja mitä he jo annetusta seksuaaliopetuksesta ajattelevat (Kontula 2012: 257). Hankkeen yleiseksi pyrkimykseksi asetettiin tavoite kehittää pojille suunnatun seksuaaliopetuksen laatua ja näin ollen myös vahvistaa poikien seksuaalisia, sosiaalisia ja terveydellisiä voimavaroja (Kontula 2012: 5).

Väestöliiton toteuttaman PoikaS-hankkeen mukaan 44 prosenttia (n=192) 14–17-vuotiaista pojista kokee, että he eivät ole saaneet riittävästi seksuaaliopetusta koulussa (Anttila 2012: 82). Suurin osa hankkeen kyselyyn vastanneista pojista oli sitä mieltä, että koulun seksuaaliopetuksessa puhutaan enemmän tyttöjen kuin poikien asioista (Anttila 2012: 86). Yli puolet kyselyyn vastanneista pojista myös koki, että seksuaalikasvatus tulisi alkaa jo peruskoulussa (Anttila 2012: 93).

Koulussa annettavassa seksuaalikasvatuksessa korostuu ei-toivotun lisääntymisen ja sukupuolitautilien ennaltaehkäisy, eli niin sanottujen ei-toivottujen ilmiöiden pois rajaaminen. Opetuksen tehoa myös mitataan näiden tekijöiden avulla: esimerkiksi vähentyneet seksitautitartunnat puhuvat sen puolesta, että koulun seksuaalikasvatus on toimivaa. Pojat kuitenkin osoittavat olevansa kiinnostuneita enemmänkin esimerkiksi seksuaalisuuden käsittelystä ja omakohtaisten kokemusten kuulemisesta, eivät niinkään kondomin käytön opettelusta. (Anttila 2012: 44.)

Manninen (2003) on tutkinut neljännen luokan poikien keskinäisiä suhteita koulussa sekä sitä, miten valta, väkivalta ja suosio ovat yhteydessä poikien erilaisiin tapoihin toimia maskuliinisina olentoina. Manninen toteaa, että koulu esitetään usein sukupuoli- ja seksuaalineutraalina paikkana. Tutkimusten avulla on kuitenkin osoitettu, että seksuaalisuus ja sukupuolisuus ovat koulussa läsnä useissa erilaisissa yhteyksissä. Pojat normalisoivat omaa maskuliinista identiteettiään kohdistamalla solvauksia toisten poikien seksuaalisuuteen liittyviin asioihin. Kuitenkaan esimerkiksi ”homottelulla” ei nähdä olevan mitään tekemistä homoseksuaalisen käyttäytymisen kanssa. Nimittelyn kohteena oleva poika ei

vain osaa eikä tunnista häntä kohtaan osoitettua heteroseksististä puhetta. (Manninen 2003: 65.)

Arvostava ja kunnioittava suhtautuminen toiseen sukupuoleen edellyttää sitä, että yksilöllä on laajempaa ja monipuolisempaa tietämystä ja ymmärrystä kuin vain tietoa siitä, miten yksilöiden psykofyysistä terveyttä edistetään. Tämä edellyttää sitä, että annettu opetus on eettisesti kokonaisvaltaisempaa sekä myös sitä, että arvoja ja asenteita keskityttäisiin pohtimaan laajemmin. (Anttila 2012: 49.) Ne tulkinnot, joita pojat tekevät seksuaalisuudesta, liittyvät pohdintoihin esimerkiksi identiteetistä ja sukupuolesta (Aho 2012: 165).

2.3.2 Seksuaalikasvatus varusmiespalveluksen aikana

Armeijan kasvatuksellinen vaikutus merkittävään osaan suomalaisista nuorista miehistä on suuri. Lähes koko ikäluokka miehistä tavoitetaan viimeistä kertaa vuosittain kutsunnoissa, joissa saadaan arvokasta tietoa nuorten miesten elämäntilanteista, terveydentilasta ja toimintakyvystä. Siksi varuskunnilla olisi ensiluokkainen tilaisuus nuorten miesten terveysinterventioihin. Suomen laki määrää armeijan terveyskasvatuksesta seuraavaa: ”Terveystenhoitoa järjestettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota palvelukselle ominaisten terveysvaarojen vähentämiseen sekä tähän liittyvään terveyskasvatukseen.” (Asetus terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa 371/1987: luku 2, § 5.)

Varusmiesten terveysopetukseen käytetään noin 20 tuntia, joista 4–5 tuntia on tarkoitettu terveyskasvatukseen (Sahi 2005). Puolustusvoimien terveyskasvatuksen pääpainopiste on kuitenkin oletettavasti varusmiesten yleisen terveydentilan kohentaminen ja ylläpito, jotta sairauspoissaoloilta välttyttäisiin. Seksuaaliterveys ei luontevasti tähän luokkaan kuulu, ja varuskunnasta riippuen varusmies saakin seksuaalikasvatusta palvelusaikanaan todennäköisesti hyvin vähän tai ei ollenkaan.

Puolustusvoimat julkaisee vuosittain oppaan, jonka tarkoituksena on toivottaa palveluksen aloittava varusmies tervetulleeksi ja kertoa palveluksen suorittamiseen liittyvistä asioista. Oppaassa on mainittu varusmiespalveluksessa toteutuva terveydenhuolto, jonka kerrotaan sisältävän sairaanhoidon lisäksi myös ennaltaehkäisevän terveydenhoidon ja koulutuksen sekä kenttähygienian (Varusmies 2015: 24). Oppaan terveydenhuollon osio

on kuitenkin painottunut nimenomaan *terveyteen* ja sen hoitamiseen. Osiossa on kuitenkin mainittu, että henkilökohtaisista huolista kärsivä varusmies voi kääntyä joukko-osaston sosiaalikuraattorin tai papin puoleen (Varusmies 2015: 25). Oppaassa on kerrottu myös Väestöliiton ylläpitämästä varusmiesten tukipuhelimesta, joka on tarkoitettu kutsuntavaiheessa oleville, varusmiespalvelustaan suorittaville ja heidän omaisilleen sekä palveluksesta jo kotiutuneille. Palvelu tarjoaa keskusteluapua, jos haluaa keskustella esimerkiksi omasta jaksamisestaan (Varusmies 2015: 36).

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Isä-hanke toimi vuosina 2010–2013 yhteistyössä varuskuntien kanssa. Hanke oli osa varuskuntien Terveet aamut -terveyskasvatustapahtumaa ja sen tarkoituksena oli vahvistaa varusmiesten hyvinvointia ja elämänhallintavalmiuksia, sillä puolustusvoimilla on merkittävä mahdollisuus olla tukemassa nuorten aikuisten selviytymistä kohti hyvää aikuisuutta ja vanhemmuutta. (Vuorenmaa 2013.)

Puolustusvoimien laatimassa tasa-arvo-oppaassa korostetaan yhdenvertaisuuden sekä tasa-arvoisen toiminnan toteutumista, jotta jokaisella palvelusta suorittavalla varusmiehellä olisi yhtäläiset mahdollisuudet tehdä valintoja, kehittyä palveluksessaan ja tulla siinä myös palkituksi. Oppaassa puhutaan myös syrjinnästä ja eriarvoisuudesta. Oppaan mukaan palveluspaikkojen keskeisin tasa-arvon toteutumisen haaste ei ole niin sanottu tietoinen syrjintä, vaan enemmänkin niin kutsutut eriarvoistavat käytännöt. Käytännössä tämä saattaa ilmetä esimerkiksi niin, että vakiintuneet toimintatavat tai ennakkoluulot asettavat eri ryhmiin kuuluvat eriarvoiseen asemaan. Usein tämä tapahtuu ilman, että sitä tunnistetaan. (Puolustusvoimat 2012.)

Puolustusvoimien yleinen palvelusohjesääntö (Puolustusvoimat 2009: 22) kertoo tasa-arvosta ja seksuaalisesta häirinnästä seuraavaa:

Henkilöiden eriarvoiseen asemaan asettaminen ja syrjintä sukupuolen, iän, etnisen ja kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen ja muun henkilöön liittyvän syyn perusteella on kiellettyä. Syrjinnäksi määritellään myös seksuaalinen häirintä ja häirintä sukupuolen perusteella sekä käskyt tai ohjeet syrjiä sukupuolen tai jonkin muun syyn perusteella. Sukupuoli ei saa estää henkilön mahdollisuuksia edetä uralla, päästä koulutukseen tai käyttää perheapaita.

2.4 Nuorten miesten kokema seksuaalinen häirintä

Kuka tahansa voi joutua kokemaan sukupuolista häirintää eikä näin ollen mikään tekijä, kuten esimerkiksi sukupuoli, määritä tätä. Kuitenkin häirinnän kokemuksia ja tekoja peilataan yhteiskunnan oletuksiin ja asenteisiin. Sukupuolella on keskeinen asema, kun määritellään sitä, minkälainen käytös nähdään häirintänä: sukupuolinen häirintä liittyy kiinteästi esimerkiksi sukupuolistereotypioihin ja seksuaalisuuteen liitettäviin normeihin. Sukupuoli saattaa pahimmassa tapauksessa määrittää sen, minkälaisen merkityksen teot saavat. (Turvataitoja nuorille 2012: 84.)

Poikien kokiessa sukupuolista häirintää voidaan jopa olettaa, että miehenä olemiseen liittyvien stereotyyppien vuoksi pojat automaattisesti pitävät kaikista tyttöjen heihin kohdistamasta sukupuolisesta häirinnästä (Turvataitoja nuorille 2012: 86). Poikiin kohdistuva häirintä saatetaan jopa ohittaa sillä perusteella, että oletetaan poikien sukupuolensa perusteella osaavan olla aina jäməköitä ja puolustaa itseään (Turvataitoja nuorille 2012: 100).

Nuorten kulttuureissa pojilta ja tytöiltä odotetaan usein tietynlaista suhtautumista asioihin sekä tietyn mallin mukaista käyttäytymistä. Jos nuoren käyttäytyminen poikkeaa siitä, mitä hänen sukupuoleltaan odotetaan, voi seurauksena olla esimerkiksi sukupuolista häirintää (Turvataitoja nuorille 2012: 26). Poikia ei perinteisesti ole kannustettu näyttämään omia tunteitaan saati osoittamaan heikkoutta heijastavia tunteita. Miehen sallitut tunneilmaisut ovat stereotyyppisesti liittyneet esimerkiksi vallan ja aggression osoittamiseen (Turvataitoja nuorille 2012: 57).

Herkät tunteet ja niiden julkituominen liitetään usein naisille kuuluviin luonteenpiirteisiin. Jos pojat eivät ilmennä herkkyyttään naissukupuolelle ominaisella tavalla, heidän usein tulkitaan olevan vähemmän herkkiä kuin tyttöjen. Yleisesti voidaan myös ajatella, että miesten ja poikien ei ole sallittua näyttää niitä herkkyyden ilmauksia, joiden ei ajatella olevan heille sopivia. Niin sanottu herkkyyden torjunta on osa sitä maskuliinisuuskuvaa, jota pojat ovat sekä itse rakentaneet mutta jota on myös heille valmiiksi rakennettu. (Aho 2012: 122.)

2.4.1 Seksuaalinen häirintä tilastoina

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaille vuonna 2013 tekemän kouluterveyskyselyn mukaan oli seksuaalista väkivaltaa kokenut joskus tai toistuvasti 14,2 % (n=99478) nuorista. Tytöistä seksuaalista väkivaltaa kertoi kokeneensa joskus tai toistuvasti 19,8 % (n=49255) ja pojista 8,6 % (n=50223). Lukema ilmaisee niiden nuorten osuuden, jotka ovat kokeneet joskus tai toistuvasti vastentahtoista intiimiä koskettelua, seksiin painostamista tai pakottamista tai maksun tarjoamista seksistä. Seksuaalista häirintää oli kokenut joskus tai toistuvasti 54 % (n=99478) nuorista: tytöistä 61 % (n=49255) ja pojista 46 % (n=50223). (Kouluterveyskysely 2013.)

Lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoista seksuaalista häirintää oli kokenut joskus tai toistuvasti 56 % (n=27771) tytöistä ja 38 % (n=20839) pojista. Seksuaalista väkivaltaa oli lukiolaisista kokenut joskus tai toistuvasti 23 % (n=27771) tytöistä ja 6 % (n=20839) pojista. Vastaavasti ammattikoulun 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista tytöistä 62 % (n=15440) ja pojista 33 % (n=19336) oli kokenut seksuaalista häirintää joskus tai toistuvasti. Seksuaalista väkivaltaa ammattiin opiskelevista oli kokenut 33 % (n=15440) tytöistä ja pojista 11 % (n=19336). (Kouluterveyskysely 2013.)

Toisaalta nuorten seksuaalinen kanssakäyminen aikuisten kanssa on tasaisesti vähentynyt vuoden 1988 jälkeen. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksen mukaan yhdeksäsluokkalaisista ilmoitti aikuisen kanssa tapahtuneista seksuaalikokemuksista 12 % vuonna 1988, luvun ollen enää 7 % vuonna 2008 ja 4 % vuonna 2013. (Fagerlund – Peltola – Kääriäinen – Ellonen – Sariola 2013.)

Tasa-arvobarometrin mukaan joka viides alle 35-vuotiaista miehistä on kokenut seksuaalista häirintää naisen taholta (Kiianmaa 2012: 65). Seksuaalista häirintää ei tässä yhteydessä ole selvennetty tarkemmin. Valtaosa poliisin tietoon tulleiden raiskausrikosten osapuolista on nuoria: 76 % uhreista on ollut tapahtumahetkellä alle 30-vuotiaita ja lähes joka kolmas alle 21-vuotias (Honkatukia 2001: 21).

Honkatukian (2001: 10) mukaan vain pieni osa seksuaalisesta väkivallasta tulee viranomaisten tietoon. Raiskausrikosten määrää on yritetty arvailla kyselytutkimuksilla, mutta niiden luotettavuus kärsii raiskaukseen liittyvien uhria syyllistävien asenteiden vuoksi.

2.4.2 Seksuaalisen häirinnän vaikutukset

Seksuaalisen häirinnän kokemisella voi olla vakavia seurauksia. Se voi aiheuttaa fyysisiä ja psyykkisiä oireita, kuten stressiä, häpeää ja oman itsensä kyseenalaistamista. (Heikkinen 2003: 100). Myös itsetunnon heikkeneminen ja omasta hyvinvoinnista huolehtimisen merkityksen häviäminen saattavat olla seurausta seksuaalisen häirinnän kokemisesta. Seksuaalinen häirintä on verrattavissa suoraan väkivaltaan, sillä se kohdistuu yksilön henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. (Vilkka 2011: 100.)

Seksuaalista häirintää kokenut nuori voi käyttäytyä seksuaalisesti aggressiivisesti toisia kohtaan. Nuori voi olla vetäytyvä ja pelokas. Myös painajaiset, uni- ja keskittymisvaikeudet ja ahdistuksesta kärsiminen voivat olla oireita seksuaalisesta häirinnästä. Seksuaalista häirintää kokenut nuori voi myös menestyä sosiaalisissa suhteissaan huonosti. (Vilkka 2011: 130.)

Seksuaalinen häirintä vahingoittaa nuoren omaa seksuaalikehitystä. On esimerkiksi mahdollista, että seksuaalisesti häirityn oma elämä niin sanotusti yliseksualisoituu. Tämä voi ilmetä siten, että aikuisena henkilö voi saada tyydytystä ja iloa ainoastaan seksin kautta. (Vilkka 2011: 129.) Seksuaalisen häirinnän kokeminen nuorena voi johtaa myös normaalin kanssakäymisen tapojen opetteluun häiriintymiseen. Murrosikäisenä nuori opettelee naiseutta ja mieheyttä, kehittää käsitystä itsestään ja luo omat henkilökohtaisen koskemattomuutensa rajat. Jos nuori tässä vaiheessa kehitystään tulee seksuaalisesti häirityksi, voi kokemus johtaa siihen, että nuori on aikuisena häiritsijä ja hyväksikäyttäjä. Asioiden tapahtuessa nuorelle vastoin hänen tahtoaan on nuoren kehitys erityisen vaarassa häiriintyä. (Vilkka 2011: 129–130.)

Seksuaalisen häirinnän kokemus ei ole pelkkä yksittäinen tapahtuma, jonka voidaan ajatella unohtuvan ajan myötä. Seksuaalisen häirinnän kokemuksen kautta yksilö rakentaa nykyhetkeä ja tulevaisuutta, sillä häirinnän kohteeksi joutunut voi pahimmillaan joutua määrittelemään itsensä, seksuaalisuutensa ja elämänsä uudelleen. Seksuaalisen häirinnän on myös huomattu vaikuttavan henkilön koulunkäyntiin ja sitä kautta myöhempään koulumenestykseen. (Vilkka 2011: 100.)

Seksuaalisen häirinnän vaikutuksilla on myös yhteiskunnallinen ulottuvuus. Seksuaalinen häirintä on aina henkilökohtainen kokemus ja näin ollen häirintää kokenut henkilö voi tarvita erilaisia tukipalveluita ahdistavasta kokemuksesta selviytymiseen. Jos seksuaalinen häirintä aiheuttaa uhrille esimerkiksi pahaa masennusta, voi hoito kestää todella pitkään (Vilkka 2011: 103).

Miesten kokema seksuaalinen häirintä voi naisten kokemaan verrattuna aiheuttaa jopa suuremman henkisen trauman ja vahvistaa omaa heikkouden ja avuttomuuden tunnetta. Mies voi myös kokea, että seksuaalinen häirintä uhkaa hänen käsitystään omasta sukupuoliroolista vahvemmin kuin jos nainen kokisi seksuaalista häirintää (Huotari 2009: 31). Raiskauksen uhriksi joutuneet miehet voivat kokea, että heillä on vaikea solmia läheisiä suhteita toisiin henkilöihin. He voivat kärsiä itsetunto-ongelmista, erilaisista tuntehäiriöistä sekä ärtyneisyydestä. Raiskauksen kokeminen voi johtaa miehillä jopa seksuaalisen haluttomuuden kokemiseen sekä erektiohäiriöihin (Heusala 2003: 257).

Honkatukian (2001: 11) tutkimuksen mukaan miehelle raiskauksen uhriksi joutuminen on poikkeuksellisen traumaattista homofobisten asenteiden vuoksi. Raiskaus vahingoittaa miehen itseensä kohdistamia odotuksia sekä murentaa miehen kuvaa itsestään murtumattomana ja integriteettiään puolustamaan kykenevänä yksilönä.

2.4.3 Seksuaalinen häirintä varusmiespalveluksessa

Tampereen yliopiston vuonna 2012 julkaisema raportti sukupuolten tasa-arvosta puolustusvoimissa määrittää sukupuoliseen häirinnän sisältävän muun muassa epämiellyttäväksi koettua koskettelua ja lähentelyä, huomauttelua vartalosta sekä loukkaaviksi koettuja härskejä juttuja. Varusmiespalveluksen aikana tapahtunutta sukupuolista häirintää oli raportin mukaan kokenut miehistä 14 % (n=4335–4337); naisilla vastaava luku oli 38 % (n=262). (Leinonen – Nikkanen – Otonkorpi-Lehtoranta 2012: 43.)

Varusmiesten kokemia yleisimpiä häirinnän muotoja olivat tutkimuksen mukaan loukkaaviksi koetut härskit jutut sekä huomauttelu vartalosta ja seksuaalisuudesta. Viisi prosenttia varusmiehistä oli kokenut myös epämiellyttäväksi koettua lähentelyä tai koskettelua (n=4335–4337). Varusmiehistä 72 % (n=272–293) ilmoitti kokeneensa sukupuolista häirintää vertaisen taholta. (Leinonen – Nikkanen – Otonkorpi-Lehtoranta 2012: 43.)

2.4.4 Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhrin sukupuoli

Seksuaalisen väkivallan uhri on sukupuolittunut käsite: nainen voidaan helposti nähdä raiskauksen uhrina, miestä ei. Kuitenkin yhdysvaltalaisen Rape, Abuse and Incest National Network -järjestön mukaan joka kymmenes seksuaalisen väkivallan uhri maailmassa on mies (RAINN 2015). Honkatukia (2001: 10) esittelee tilastoja, joiden mukaan joka kahdestoista raiskauksen uhri olisi mies.

Ennen vuoden 1999 rikoslain uudistusta lain mukaan ”väkisinmakaamisen” uhri saattoi olla vain nainen. Lisäksi väkisinmakaaminen oli ennen vuotta 1999 asianomistajarikos, josta nostettiin syyte vain, jos asianomistaja sitä pyysi. Väkisinmakaamisen oli tapahduttava joko väkivallalla tai sillä uhkaamalla. Uudet seksuaalirikossäännökset tulivat voimaan uuden rikoslain kanssa vuonna 1999, jolloin termi ”väkisinmakaaminen” muutettiin ”raiskaukseksi” ja seksuaalirikoksista tehtiin sukupuolineutraaleja siten, että tekijä ja uhri voivat olla kumpaa sukupuolta tahansa. Myös uhrin vastarinnan merkitystä vähennettiin lisäämällä lakiin ”pakottaminen sukupuoliyhteyteen” -niminen teko niihin tilanteisiin, joissa väkivalta tai sillä uhkaaminen on ollut pienemmässä roolissa. (Honkatukia 2001: 5; 8–9.)

Valasti (2015) on koonnut poikien ja miesten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviä myyttejä. Valastin mukaan tyypillinen ajatus on, että pojat ja miehet eivät voisi olla seksuaalisen väkivallan uhreja ja että he traumatisoituisivat vähemmän kuin tytöt. Hänen mukaansa stereotyyppinen näkemys hyväksikäyttäjistä on yhteisöstä syrjäytynyt vanhempi mies. Myyttien mukaan ”miehet nauttivat mistä tahansa seksistä”, ja ”jos pojalla tai miehellä on erektio, se tarkoittaa, että hän haluaa saada seksiä ja häntä saa käyttää seksuaalisesti hyväksi” (Valasti 2015). Honkatukian (2001: 11) mukaan monet miehet pelkäävät raiskauksen uhriksi joutuessaan syylistämistä ja sitä, ettei heitä uskota.

Väestöliiton raiskauksen uhrin akuuttiavun tietopaketti terveydenhuollon henkilökunnalle (RAP-kansio 2002) sisältää seksuaalista väkivaltaa kokeneen ohjatun tutkimus- ja hoitoprotokollan, jonka mukaan lääkärintutkimus tehdään. Lomakkeen avulla kartoitetaan kattavasti uhrin tilanne. Uhrin sukupuolta ajatellen silmiinpistävää on, että ”Väkivaltatilanteen jälkeiset toimet” -kohdassa valittavana on ”Tutkittava on huuhdellut emättimen”, mutta luettelo raiskauksen jälkeen tapahtuneista toimista ei sisällä vaihtoehtoa peniksen tai peräaukon puhdistamisesta.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen palvelee kaikenlaisia seksuaalisen väkivallan uhreja, mutta jo keskuksen nimi sisältää oletuksen uhrin sukupuolesta. Myös kriisikeskuksen internet-sivuilta löytyvä tietopaketti ”Senja-netti” seksuaalirikoksen uhriksi joutumisen vaikutuksista on nimetty totuttujen normien mukaisesti naisen etunimellä. (Tukinainen 2015.)

2.4.5 Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tekijän ja uhrin suhde

Valastin (2015) mukaan on myytti, että seksuaalisesti hyväksikäytetty poika tuntisi vain kielteisiä tunteita kuten vihaa tai inhoa hyväksikäyttäjää kohtaan. Hänen mukaansa virheellisesti ajatellaan myös, että jos hyväksikäytetty kokee seksuaalisesta kiihottuneisuutta tai saa orgasmin, hän olisi osasyylinen tapahtuneeseen eikä voisi täten valittaa häirinnästä tai oireilla sen seurauksena.

Uhrin reaktiot tapahtuneeseen voivat olla sidoksissa hänen saamaansa seksuaalikasvatukseen. Asiallista seksuaalikasvatusta saanut nuori tunnistaa seksuaalisen häirinnän ja tuntee oman itsemääräämisoikeutensa ja integriteettinsä rajat, kuten edellä on seksuaalikasvatuksen yhteydessä todettu.

Intiimeissä suhteissa tapahtuva raiskaus on jossain määrin sosiaalisten normien tukema ja vähemmän tuomittu kuin vieraan tekijän suorittama seksuaalisuutta loukkaava väkivalta. Jako kotioloissa intiimissä suhteissa tapahtuviin seksuaalisen väkivallan tekoihin ja julkisella paikalla tapahtuviin raiskauksiin voi heijastua myös viranomaisten toimintaan. Lähisuhteissa tapahtuvaa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa ei helposti mielletä rikokseksi. (Honkatukia 2001: 9.)

2.4.6 Seksuaalista häirintää kokeneen miehen hoito

Suomessa Väestöliitto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sekä Tukinainen ry ovat yhdessä tuottaneet Raiskatun akuuttiapu -materiaalin (RAP-kansio 2002) terveydenhuollon ammattilaisille. Materiaali sisältää tietoa seksuaalista väkivaltaa kohdanneen kohtaamisesta ja hoitopolusta. Kansion sisältöä verrataan terveydenhuollossa käytetyn elvytys-

pakin sisältöön: kaikki materiaali on kriisitilanteessa nopeasti saatavilla. Kansiossa painotetaan, että terveydenhuollon henkilöstön tulee aina punnita seksuaalisen väkivallan mahdollisuutta pahoinpitelyn uhria hoidettaessa sekä kehoitetaan henkilökuntaa olemaan painostamatta tai syyllistämättä uhria.

Seksuaalisen väkivallan uhrin lääketieteellisestä tutkimuksesta ja hoidosta sekä henkisestä ensiavusta vastaavat Suomessa ensisijaisesti kunnalliset terveydenhuollon toimipisteet. Jatkohoidosta vastaavat muun muassa kriisiryhmät, mielenterveystyön yksiköt ja kriisikeskukset. (RAP-kansio 2002: 1.)

Raiskauskriisikeskus Tukinaisella on maksuton puhelinpäivystys, joka palvelee uhreja ja heidän läheisiään (RAP-kansio 2002: 1). Lisäksi erityisesti nuorten uhrien matalan kynnyksen hoito tapahtuu koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kautta.

Seksuaalinen väkivalta aiheuttaa trauman, jonka oireita voi olla vaikeaa tunnistaa, sillä ne ovat sekundaarisia seurauksia primitiivireaktioista. Miesten kohdalla erityisesti tuen piiriin hakeutuminen kestää, jolloin oireiden syyn tunnistus on jo huomattavasti monimutkaisempaa. Riskinä on, että hoidossa keskitytään sekundaarisiin oireisiin, kuten masennukseen, ahdistuneisuuteen, pakkotoimintoihin tai psykosomaattisiin oireisiin. (Valasti 2015.)

3 Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tavoite

3.1 Työn tarkoitus

Tietoperustaa kasvattaessamme kohtasimme varuskunnissa toteutettavia hankkeita ja projekteja, jotka korostivat varusmiehen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitoa. Kuitenkin pääpaino näillä hankkeilla ja projekteilla tuntui olevan se, että varusmies pysyy terveenä ja toimintakykyisenä, jotta välttyttäisiin palveluksen aikaisilta poissaoloilta. Seksuaaliterveys ja -kasvatus tuntuivat kuitenkin unohtuneen.

Työmme tavoitteena on lisätä tietoisuutta nuorten miesten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä sekä ennen varusmiespalvelusta että sen aikana. Tavoitteenamme on osoittaa, että aihetta on vasta vähän tutkittu. Armeijan kentän ja varusmiespalveluksen ollessa niin maskuliinisesti normittunutta uskomme, että nuorille miehille annettavan seksuaalikasvatuksen ja erityisesti seksuaalisuutta loukkaavan häirinnän ja väkivallan määrittelyn opettamista tulisi lisätä osaksi varusmiespalveluksen asiasisältöjä. Pyrimme linkittämään työmme osaksi työyhteisöä: tarkoituksenamme on tuottaa materiaalia, joka tukisi varusmiespalveluksen aikaista seksuaaliterveyskasvatusta.

3.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on löytää vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitkä ovat nuorten miesten seksuaaliselle häirinnälle altistavat tekijät?
- Minkä tyyppistä seksuaalista häirintää nuoret miehet kohtaavat?
- Mitä vaikutuksia seksuaalisella häirinnällä on nuoreen mieheen?
- Miten nuorten miesten kokemaa seksuaalista häirintää voidaan ehkäistä koulussa ja varusmiespalveluksessa?

Tutkimuskysymyksiin olisi voinut sisällyttää kysymyksen miesten subjektiivisista kokemuksista seksuaalisesta häirinnästä, mutta tiedonhaku osoitti, ettei ainakaan suomalaista tutkimusta tai ensi käden tietoa miesten omista kokemuksista ole tehty. Aiheesta löytyi ainoastaan tilastoja eli toisen käden tietoa, jolloin uhreja ei ole tavattu.

4 Kirjallisuuskatsaus menetelmänä

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on sekä kehittää jo olemassa olevaa tietoa että luoda uutta teoriaa. Kirjallisuuskatsaus auttaa luomaan kokonaiskuvaa jostain asiakokonaisuudesta liittäen yhteen esimerkiksi eri tutkimusartikkeleista löydettyä tietoa. Sen avulla voidaan myös pyrkiä tunnistamaan erilaisia ongelmia liittyen tutkittuun aiheeseen. (Salmi-nen 2011: 3.) Kirjallisuuskatsauksen tekeminen voi tuoda ilmi esimerkiksi sen, että käsitelystä aiheesta ei ole löydettävissä tarpeeksi tietoa.

Kirjallisuuskatsaukset jaetaan kolmeen tyyppiin, joita ovat systemaattinen ja kuvaileva kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi. Aloitimme opinnäytetyön työstämisen alun perin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen menetelmällä. Systemaattisen katsauksen tarkoituksena on tiivistää valitusta aiheesta aiempien tutkimusten perusteella löytyvä tieto. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus auttaa löytämään tieteellisesti mielenkiintoisia ja hyödyllisiä tutkimuksia valitusta aihealueesta. Sen avulla on mahdollista testata luotuja hypoteeseja ja esittää katsaukseen valittujen tutkimusten tuloksia tiiviissä muodossa. (Salminen 2011: 9.)

Aineiston hakuprosessin aikana kävi kuitenkin ilmi, että aiheesta on tehty vielä liian vähän tieteelliset kriteerit täyttävää tutkimusta. Opinnäytetyön muoto vaihdettiin tästä johdun kuvailevaksi ja tarkemmin sanottuna integroivaksi kirjallisuuskatsaukseksi, sillä siinä käytetyt aineistot ovat laajoja eivätkä aineiston valintaa rajaa metodiset säännöt. Myös tutkimuskysymykset ovat väljempiä kuin esimerkiksi systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa. (Salminen 2011:6.)

Integroivan kirjallisuuskatsauksen menetelmää hyödyntäen tutkittavaa aihetta pystyy kuvaamaan ja perustelemaan laaja-alaisemmin. Tutkimuskysymyksemme myös sivuavat useaa eri tieteenalaa ja integroiva kirjallisuuskatsaus kuvaa tutkittavaa ilmiötä monipuolisesti. (Salminen 2011: 6-9.)

4.1 Integroiva kirjallisuuskatsaus

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen alalaji integroiva kirjallisuuskatsaus on menetelmänä ja vaiheiltaan lähellä systemaattista kirjallisuuskatsausta. Integroivaa kirjallisuuskatsausta käytetään silloin, kun halutaan kuvata tutkittua ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti ja verrattuna esimerkiksi systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen sen avulla voidaan luoda laajempi kuva aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta. Integroiva kirjallisuuskatsaus ei esimerkiksi seulo valittua tutkimusaineistoa yhtä tarkasti kuin systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Integroiva kirjallisuuskatsaus sisältää kuitenkin valitun aineiston kriittisen tarkastelun, jonka vuoksi se eroaa esimerkiksi narratiivisesta kirjallisuuskatsauksesta. (Salminen 2011: 8.)

Opinnäytetyömme alkoi aiheesta tehtyyn kirjallisuuteen perehtymisellä. Tietoperustan kasvattamiseen kuului erilaisten julkaisujen ja teosten lukeminen. Tämä auttoi ymmärtämään kirjallisuuskatsauksemme aihetta syvemmin. Laajan kirjallisuuteen perehtymisen ansiosta huomasimme myös, että omat käsityksemme valitsemastamme aiheesta sekä vahvistuivat että toisaalta myös muuttuivat. Kattavan tietoperustaan tutustumisen jälkeen meidän oli helpompi lähteä hahmottelemaan tutkimuskysymyksiämme. Integroivan kirjallisuuskatsauksen metodologia hyödyntäen voimme jakaa opinnäytetyömme viiteen vaiheeseen seuraavasti: tutkimusongelman asettelu, aineiston hankkiminen, arviointi, analyysi sekä tulkinta ja tulosten esittäminen. (Salminen 2011: 8.)

5 Tiedonhaku

5.1 Tutkimusaineistohaku

Tutkimusaineiston haku toteutettiin sekä manuaalisesti että sähköisesti. Sähköisen haun kohteiksi valittiin tietokannat Medic, ScienceDirect, Cochrane, EBSCO, Helka, Arto, Google ja Suomen lääkärilehti. Hakusanat muotoutuivat tutkitun aiheen ja tutkimuskysymysten perusteella seuraaviksi sanoiksi sekä niiden eri muodoiksi ja yhdistelmiksi, kuten: varusmies, nuori mies, raiskaus mies, seksuaalinen häirintä, seksuaalinen väkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö military, sexual abuse, sexual violence, sexual harassment, sexual harrasment, young men, sexual assault prevention, seksuaalinen häirintä nuori, seksuaalinen hyväksikäyttö nuori.

Sähköisellä haulla löysimme tutkimusartikkeleita Medic, ScienceDirect, EBSCO, Google ja Suomen lääkärilehti -tietokannoista käyttämällä hakusanoja sexual assault men, men military sexual assault, sexual assault prevention, sexual assault young nordic, puolustusvoimat seksuaalinen häirintä, raiskaus mies ja seksuaalinen hyväksikäyttö nuori. Tietokannoista löytyi sekä suomalaisia että ulkomaisia artikkeleita ja tutkimuksia, mutta ulkomaiset artikkelit olivat lähempänä tutkimusaiheitamme kuin suomalaiset. Suomenkielisiä julkaisuja löysimme myös käsihaulla muun muassa Metropolian Tukholmankadun kirjastosta. Käsihakua toteutimme myös Helsingin yliopiston ja Helsingin kaupungin kirjastoissa. Metropolian ammattikorkeakoulun Tukholmankadun kirjastossa manuaalista

hakua toteuttamalla löysimme artikkeleita Nuorisotutkimus ja Hoitotiede -lehdistä. Hyödynsimme myös jo löytämiemme tutkimusten lähdeluetteloita tiedonhakua tehdesämme, jonka ansiosta löysimme yhden ulkomaisen tutkimuksen ja etsimme sen Google-hakukoneesta artikkelin nimellä.

Useissa tietokannoissa suoritettu tutkimusaineistohaku poiki tuloksena ensisijaisesti tyttöihin ja naisiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän ja väkivallan tutkimuksia. Miesten kokema seksuaalinen häirintä oli tuloksissa aliedustettuna, mikä vaikeutti aineiston valintaa. Myös Suomen puolustusvoimien asepalveluksessa annettavaan seksuaalikasvatukseen liittyviä aineistoja ei löytynyt tietokannoista. Ulkomaisia tutkimuksia ja artikkeleita liittyen sekä miesten kokemaan seksuaaliseen häirintään ja väkivaltaan sekä armeijassa annettavaan seksuaalikasvatukseen löytyi verrattain helposti. Tämä puoltaa ajatusta siitä, että suomalaista tutkimusta koskien sekä miesten kokemaa seksuaalista häirintää että asepalveluksessa annettavaa seksuaalikasvatusta tarvitaan.

Tutkimusaineistohaku on kuvattu erillisessä taulukossa (liite 1).

5.2 Tutkimusaineiston rajaaminen

Vaikka integroivan kirjallisuuskatsauksen alkuperäisaineiston laadun metodologinen arviointi ei ole yhtä tarkkaa kuin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen (mukaan aineistoon kelpuutetaan vähemmän valikoivasti kirjallista materiaalia pelkkien tieteellisten tutkimusten sijaan) (Salminen 2011: 8), jonkinlainen minimilaatuvaatimus on välttämätön. Aineiston analyysiakin tehdessä on siten merkityksellistä tarkastella muun muassa tutkimustulosten eroavaisuuksia tutkimusaineiston laadullisten erojen valossa: laadun arvioinnin tulos vaikuttaa siihen, kuinka merkittävä on katsauksen tutkimustuloksista muodostettava mahdollinen suositus (Kontio – Johansson 2007: 101).

Integroivan kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineiston rajaaminen on lähellä laadullisen metayhteenvedon tutkimusaineistohakua: tutkimusten valintakriteereinä ei käytetä niiden filosofista lähestymistapaa tai metodologisia ominaisuuksia, sillä se saattaisi rajoittaa aineiston kokoa (Virtanen – Salanterä 2007: 73). Tutkimusaineistoon siis valikoitui tutkimusartikkelien lisäksi toimintaohjelmia, opinnäytetöitä ja muuta kirjallista materiaalia.

Emme käyttäneet tutkimusaineistoa rajatessamme valmiita laadunvarmistusmittareita (Kontio – Johansson 2007: 103), vaan loimme oman tarkistuslistamme, jonka komponentteja olivat tutkimuksen tieteellinen validiteetti, tutkimuksen tuoreus sekä yhden tai useamman tutkimuskysymyksemme ja aineiston tutkimustulosten keskinäinen vastavuus.

Rajasimme tuloksista pois yli kymmenen vuotta vanhat tutkimukset valiten tutkimuksia ja artikkeleita, jotka on julkaistu vuosina 2005–2014. Aineistohakua ei tehty tiukasti alkuperäisten tutkimuskysymysten pohjalta, vaan tutkimuskysymykset saivat lopullisen muotonsa hakuprosessin myötä. Siten osa alkuperäisistä tutkimuksista rajautui pois lopullisesta aineistosta. Manuaalisesti rajasimme hakua sosiologian, nuorisotutkimuksen, psykologian, naistutkimuksen ja hoitotieteen alueille.

Tutkimusaineistoa luettuamme rajasimme pois sellaisia artikkeleita, jotka liittyivät lapsena koetun seksuaalisen häirinnän seurauksiin sekä naisten kokemaan seksuaaliseen häirintään armeijassa, sillä ne eivät vastanneet tutkimuskysymyksiimme. Päätimme luopua myös artikkelista, jossa puhuttiin seksuaalisuuden nivoutumisesta kulttuuriin eroihin, sillä se ei liittynyt tutkimaamme aiheeseen riittävän vahvasti.

Eräs tutkimuksemme aineiston tieteelliseen validiteettiin vaikuttava seikka on, että seksologialla ja seksuaaliterveyden edistämisellä ei ole Suomessa yhtään yliopistollista opetusvirkaa eikä seksuaaliterveyden yhteyttä terveyden ja hyvinvoinnin kokonaiskenttään vieläkään tunnusteta laajalti, joten suomenkielistä, tieteelliset kriteerit täyttävää tutkimusta ei tutkimusaiheestamme ole juuri löydettävissä.

5.3 Tutkimusaineiston analyysi

Laadullista tutkimusta tehdessä ei ole selkeitä, yhtenäisiä ohjenuoria työn teoreettisen perustan luomiseen. Tavallisen filosofisen analyysirungon (problematisointi, eksplikointi, argumentointi) mukainen eteneminen on hyvä yleiskäytäntö. Kaikki vuorovaikutus, jolla tutkija etenee teoreettisissa analyysissa, ei lopulta näy tutkimusraportissa. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 18–21.)

Laadullinen tutkimus on ilmiön selittämisen ohella tavallaan “ymmärtävää tutkimusta”: tutkimusta tehdessä eläydytään tutkimuskohteina olevien ajatuksiin, tunteisiin ja motiiveihin. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 28.) Tutkimuksemme aihe liittyy useiden ihmistieteiden alueella, sillä se yhdistää psykologian, sosiologian, hoitotieteen, lääketieteen ja oikeustieteen materiaaleja. Näiden kaikkien kutsuminen ihmistieteiksi on ongelmallista niiden tieteellisten perinteiden erilaisuuden vuoksi. Ihmistieteille on kuitenkin yhteistä tutkimuksen kohde, “mielen konstruoima maailma” (Tuomi – Sarajärvi 2009: 29), ja tähän maailmaan myös tutkimuksemme otsikon “kokea”-verbi viittaa. Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysissa pyritään siis kirjoittamaan auki mielen sisäisen maailman luomia, inhimillisten arvojen värittämiä merkityssisältöjä.

Laadullisen aineiston analyysissa puhutaan induktiivisesta eli aineistolähtöisestä sekä deduktiivisesta eli teorialähtöisestä sisällönanalyysistä. Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä, ja analyysillä luodaan sanallinen kuvaus tästä ilmiöstä. Tarkoituksena on siis analyysin avulla järjestellä hajanaisesta kirjallisesta tutkimusaineistosta selkeä yhtenäinen kuva. Tällöin on mahdollista luoda luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 107–108.)

Integroiva kirjallisuuskatsaus on tapa koota yhteen tietoa tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman laajasti. Tutkimusaineiston analyysimenetelmää valittaessa kiinnitettiin huomiota tutkimusaineiston metodologisiin ominaisuuksiin sekä tutkittavan ilmiön abstraktiin luonteeseen. Tutkimusaineiston analyysiin valikoitui induktiivinen eli aineistolähtöinen analyysimenetelmä, sillä integroivan kirjallisuuskatsauksen työprosessi jäljittelee systemaattista kirjallisuuskatsausta (Salminen 2011: 8). Aineiston analyysia tehdessä käytettiin kuitenkin myös laadullisen metayhteenvedon työkaluja aineiston luonteen vuoksi.

Induktiivisen sisällönanalyysin kolme vaihetta ovat aineiston redusointi (pelkistäminen), aineiston klusterointi (ryhmittely) ja abstrahointi (teoreettisten käsitteiden luominen). Pelkistäessä aineistoista karsitaan epäolennainen informaatio pois ja litteroidaan tutkimukselle olennaiset, tutkimustehtävän mukaiset ilmaukset (esimerkiksi “seksuaalisuutta loukkaava väkivalta”, “seksuaaliselle häirinnälle altistavat tekijät”). (Tuomi – Sarajärvi 2009: 108–110.) Koska aiheesta aiemmin tehdyn tieteellisen tutkimuksen vähyyden vuoksi tutkimuksemme tyypiksi on valikoitunut integroiva kirjallisuuskatsaus, jolle on tyyppillistä systemaattista kirjallisuuskatsausta laajempi ja löyhempi narratiivinen kerronta

sekä vaihtelevan tyyppiset aineistot, sisällönanalyysin pelkistämisvaihekin on vähemmän jäsennelty ja aineiston analyysi perustuu väljempien aiheeseen liittyvien merkitysten etsimiseen.

Tutkimusta tehdessämme loimme ennakkokäsitystemme sekä tietoperustamme perusteella muutaman suuntaa-antavan hypoteesin. Hypoteeseinamme oli, että homoseksuaalit miehet altistuvat heteroseksuaalisia miehiä enemmän seksuaaliselle häirinnälle; seksuaalista häirintää on olemassa sekä fyysistä että henkistä; Suomen armeijan asepalveluksessa annettava terveystkasvatus painottuu nimenomaan *terveyteen*; myös asepalveluksessa esiintyy seksuaalista häirintää, mutta siitä raportoiminen on ympäristön vuoksi vaikeaa.

5.4 Tutkimusaineiston kuvailu

Lopullinen tutkimusaineistomme koostuu kuudesta tutkimusartikkelista, yhdestä artikkelista, yhdestä pro gradu -tutkielmasta, kolmesta katsausartikkelista ja yhdestä Suomen puolustusvoimille suunnatusta selvityksestä. Käyttämämme aineisto on sekä englannin- että suomenkielistä. Lähteistä kuusi on Suomesta, yksi Ruotsista ja viisi Yhdysvalloista.

Analysoimamme tutkimusaineisto käsittelee yleisesti miesten kokemaa seksuaalista häirintää, miesten kokemaa seksuaalista häirintää armeijassa, nuorten saamaa hoitoa kokemaansa seksuaaliseen häirintään sekä nuorille annettua seksuaalikasvatusta. Yksi lähde tutkii miehiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa ilmiönä, kaksi miesten kokemalle seksuaaliselle häirinnälle altistavia tekijöitä sekä seksuaalisen häirinnän seurauksia ja yksi miesten kokemaa seksuaalista häirintää armeijassa. Yksi lähde tutkii nuorten saaman seksuaalikasvatuksen merkitystä seksuaalisen hyvinvoinnin edistäjänä, yksi vertaisen käyttöä nuorten seksuaalikasvatuksessa ja yksi seksuaalisen häirinnän ehkäisyä Yhdysvaltojen armeijassa. Aineistoon kuuluu myös Suomen puolustusvoimille suunnattu selvitys koskien monimuotoisuutta puolustusvoimissa.

Tutkimusaiheen sensitiivisyyden vuoksi tutkimusaineiston enemmistö koostuu tutkimuksista, jonka pohjana ei ole ollut empiiristä aineistoa, sillä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan miesuhreja on vaikea tavoittaa. Toisaalta tämä empiirisen aineiston puute puhuu omalta osaltaan sen puolesta, että tutkimusta on tärkeä tehdä yhä enemmän.

6 Kirjallisuuskatsauksen tulokset

Tulososiossa kuvaillaan vastaukset aiemmin esiteltuihin tutkimuskysymyksiin. Tulokset on jaettu tutkimuskysymyksiä mukaillen seksuaalisen häirinnän muotoihin, vaikutuksiin sekä altistaviin tekijöihin. Lisäksi osiossa on esitetty tuloksia seksuaalisen häirinnän ehkäisystä koulussa ja varusmiespalveluksessa.

Seksuaalisen häirinnän ehkäisy on jaettu osioihin sen mukaan, toteutuuko ehkäisy koulussa vai varusmiespalveluksessa. Koulussa annettavaan seksuaalisen häirinnän ehkäisyyn keskittyvä kappale tuo esiin näkökulmaa siitä, miksi seksuaalikasvatus ja siihen liitettynä seksuaalisen häirinnän ehkäisy olisi tärkeää. Kappaleessa esitetään myös ehdotuksia seksuaalikasvatuksen näkökulman muuttamiselle perustellen tätä seksuaalisen häirinnän ehkäisyyn liittyvillä tuloksilla. Seksuaalisen häirinnän ehkäisyyn varusmiespalveluksessa keskittyvä kappale pyrkii osoittamaan seksuaalikasvatuksen tarpeen Suomen varusmiespalveluksessa sekä antaa konkreettisia ehdotuksia seksuaalikasvatuksen toteuttamiselle.

Tulokset on erikseen esitelty aineiston analyysitaulukossa (liite 2).

6.1 Nuorten miesten kokeman seksuaalisen häirinnän muodot

Seksuaalisen väkivallan tekijänä nähdään useimmiten mies ja uhrina nainen. Vaikka tilastollisesti näin useimmiten olisikin, myös miesten kohtaama seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on todellinen, olemassa oleva ongelma. Miehen toteuttama miehen raiskaus nähdään seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan rajuimpana muotona, sillä stereotypia miehestä ei salli miehen uhriutta. Lampisen mukaan tutkimus on keskittynyt heterosuhteissa tapahtuviin seksuaalisen väkivallan tekoihin, mutta homo- ja biseksuaalien kohtaamaa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa on tutkittu vähän. (Lampinen 2007: 56.)

Puusniekan, Kivimäen ja Jokelan tutkimuksessa nuorten seksuaalikäyttäytymisestä 2000-luvulla on käytetty pohjana Kouluterveyskyselyiden vastauksia vuosien 2008–2011 peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten sekä ammattikoulun ja lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden osalta. Tutkimuksen mukaan seksuaalisen häirinnän muodoista nuorten keskuudessa yleisin oli nimittely (”huorittelu” ja ”homottelu”) eikä sen määrällä ollut merkittäviä sukupuolten välisiä eroja. Fyysisen seksuaalisen väkivallan muodoista tyypillisin

oli kehon intiimialueiden koskettelu vastoin tahtoa (5–6 % pojista). Toiseksi yleisintä oli yhdyntään pakottaminen (2–3 % pojista) sekä rahan, tavaroiden tai päihteiden tarjoaminen vastineeksi seksistä (2–3 % pojista). (Puusniekka – Kivimäki – Jokela 2012.)

Puusniekan, Kivimäen ja Jokelan tutkimuksessa pohditaan, olisiko internetin käytön yleistyminen lisännyt nuoriin kohdistuvaa seksuaalista häirintää. Sen mukaan ruotsalainen koululaiskysely kertoi jopa joka viidennen 15-vuotiaan pojan kohdanneen seksuaalista häirintää ennalta tuntemattoman henkilön taholta internetissä. Tutkimuksen mukaan myös seksin ostaminen nuorilta on viime vuosina yleistynyt, mutta yli 16-vuotiaiden ollessa kyseessä sitä ei voida yksiselitteisesti lukea seksuaalisen häirinnän kirjoon. Tutkimuksen pohdinnassa otetaan esille lisätutkimuksen tarve nuorten ikätovereiden välistä seksuaalista häirintää koskien, sillä valtaosa suomalaisesta tutkimuksesta koskee aikuisen nuoriin kohdistamaa seksuaalista väkivaltaa. (Puusniekka – Kivimäki – Jokela 2012.)

Pakarisen ym. tutkimus ammattiin opiskelevien nuorten seksuaalikäyttäytymisestä rajoittuu seksuaalisen häirinnän osalta lähinnä nuorten kokemuksiin seksiin painostamisesta eikä erottele seksuaalisen häirinnän eri muotoja. (Pakarinen – Helminen – Kylmä – Suominen 2014.) Luvut seksiin painostamisen yleisyydestä nuorten miesten keskuudessa noudattelivat samaa linjaa Puusniekan, Kivimäen ja Jokelan (2012) tutkimuksen kanssa.

Priebe, Hanssonin ja Svedinin tutkimuksessa ruotsalaisten nuorten kokemuksista seksuaalisesta häirinnästä saatiin samankaltaisia lukuja kuin suomalaisissa kouluterveyskyselyissä. Tutkimuksessa 27 % (n=145) 18-vuotiaista pojista kertoi kohdanneensa jonkinlaista seksuaalista häirintää. Seksuaalisen häirinnän muodot jaettiin tutkimuksessa kolmeen luokkaan: pojista 5 % (n=26) kertoi kohdanneensa ei-fyysistä seksuaalista häirintää, 14 % (n=76) fyysistä seksuaalista häirintää ja 8 % (n=43) vakavaa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa (raiskaus). (Priebe – Hansson – Svedin 2010: 8.)

Priebe, Hanssonin ja Svedinin (2010) tutkimuksessa todettiin keskimääräisen iän pojan ensimmäiselle seksuaalisen häirinnän kokemukselle olevan 14,7 vuotta. Seksuaalista häirintää kokeneista pojista 2,1 % oli kokenut sitä perheenjäsenen tai sukulaisen taholta, 41,2 % ystävän tai tutun taholta ja 56,7 % tuntemattoman taholta; luvut noudattelivat samaa linjaa saman ikäisten tyttöjen vastausten kanssa. Seksuaalisuutta loukkaavan

väkivallan teon tekijä oli poikien tapauksessa hieman useammin saman ikäinen tai alle viisi vuotta vanhempi kuin tyttöjen kohdalla.

Lampinen (2007) käyttää seksuaalisuutta loukkaavan häirinnän kaikista muodoista yleisnimitystä ”seksuaalinen väkivalta”. Se jaetaan tutkimuksessa kahteen eri alalajiin: fyysiseen ja henkiseen. Fyysinen seksuaalinen väkivalta sisältää muun muassa raiskauksen (lainopillisen määritelmän mukaisesti sukupuoliyhdyntään pakottaminen) ja intiimialueiden koskettelun ilman lupaa. Henkisellä seksuaalisella väkivallalla tarkoitetaan tutkimuksessa muun muassa nimittelyä, seksuaalisten ja sukupuolisten ominaisuuksien vähättelyä sekä seksististä puhetta. Lampinen kirjoittaa lisäksi parisuhteen sisällä sekä sen ulkopuolella esiintyvän seksuaalisen väkivallan merkitsevistä eroista: parisuhteen dynamiikka mahdollistaa nöyryyttävän ja vastenmielisen fyysisen ja henkisen seksuaalisen väkivallan, kuten esimerkiksi pakottamisen riidan jälkeiseen sovintoseksiin, puolison sukupuolisten ominaisuuksien vähättelyn tai seksuaalisuuden käyttämisen vallan välineenä.

Lampinen kirjoittaa tutkimuksessaan sodankäynnin, armeijan ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan yhteydestä. Armeijan kontekstissa seksuaalinen häirintä ei niinkään liity seksuaalisten tarpeiden tyydyttämiseen, vaan vallankäyttöön ja rangaistuksen tapaiseen häpäisyyneen. Raiskauksella voidaan osoittaa miehelle hänen paikkansa alempana arvoasteikossa ja varmistaa, ettei hän voi häpeän vuoksi sotia. (Lampinen 2007: 55.) Myös Bullockin ja Becksonin tutkimuksessa todettiin, että seksuaalisen väkivallan teoissa motiivina ei niinkään ole seksuaalisen mielihyvän saavuttaminen, vaan enemmänkin voiman osoittaminen. Tätä tapahtuu myös niissä seksuaalisen kaltoinkohtelun muodoissa, joissa miehet ahdistelevat toisia miehiä. (Bullock – Beckson 2013: 201.)

Lampinen (2007: 56) viittaa Isossa-Britanniassa tehtyyn tutkimukseen, jonka mukaan kolme prosenttia yli 16-vuotiaista miehistä on pakotettu seksuaaliseen kanssakäymiseen. Toisen Lampisen referoiman tutkimuksen mukaan suurin osa uhreista tunsu hyväksikäyttäjänsä etukäteen ja uhrut kuvailivat seksuaalisen väkivallan tekijää vihaiseksi, halveksivaksi, sadistiseksi ja päihtyneeksi. Myös Bullock ja Beckson puhuvat kirjallisuuskatsauksessaan uhrin ja tekijän suhteesta. He toteavat tutkimusten pohjalta, että miesten kokiessa seksuaalista häirintää tekijä on usein joku, jonka uhri on tuntenut vain het-

ken tai joku, jonka uhri on juuri tavannut. Kanssakäymisessä on voinut olla jonkinasteinen seksuaalinen ulottuvuus ennen sen muuttumista väkivaltaiseksi. (Bullock – Beckson 2012: 200.)

Miesten kokemista joukkoraiskauksista löytyi jonkin verran tutkittua tietoa. Bullock ja Beckson toteavat kirjallisuuskatsauksessaan neljän tutkimuksen osoittaneen, että miesten kokiessa seksuaalista häirintää tekijöitä on usein kerralla enemmän, kun taas naisten kohdalla tekijöitä on yleensä yksi (Bullock – Beckson 2012: 199). Myös Morris ym. toteaa neljän tutkimuksen pohjalta, että miesten kokiessa seksuaalista väkivaltaa tekijöitä on yleensä useampia (Morris – Smith – Farooqui – Suris 2013: 97). Yksi näistä tutkimuksista on sama, jota Lampinen referoi omassa tutkimuksessaan. Joukkoraiskausten miesuhrit kokevat vastentahtoisen seksuaalisen kontaktin lisäksi nauramista, päälle virtsaamista sekä alastomana tapahtumapaikalle makaamaan jättämistä, joilla on tarkoitus nöyryyttää uhria (Lampinen 2007: 58).

Seksuaalisen väkivallan ilmenemisessä on nähtävissä sukupuolittuneita eroja: miesten raiskaukset sisältävät useammin aseellista tai muuta fyysistä väkivaltaa, ja miehet joutuvat useammin anaalisen ja oraalisen raiskauksen sekä joukkoraiskauksen kohteiksi (Lampinen 2007: 59). Miesten kohtaamasta seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta voidaan löytää tyyppipiirteitä tekijän sukupuolen mukaan: miehen tekemä seksuaalisuutta loukkaava väkivalta sisältää useammin uhrin sukuelinten koskettelua ja vastavuoroisesti pakottamista tekijän sukuelinten kosketteluun; naisen harjoittama seksuaalinen häirintä taas sisältää useammin suuseksiä ja pakottamista yhdyntään (Lampinen 2007: 60). Bullock ja Beckson toteavat kirjallisuuskatsauksessaan, että suuri osa miesten kokemasta seksuaalisesta väkivallasta sisältää oraalisen tai anaalisen penetraation (Bullock – Beckson 2012: 199). Peterson ym. päätyivät katsausartikkelinsa pohjalta samankaltaisiin tuloksiin. Miesten ollessa seksuaalisen häirinnän uhreja, tekijän sukupuolelle voi olla suuri merkitys tarkasteltaessa teon seurauksia. Esimerkiksi ne miehet, jotka ovat kokeneet seksuaalista häirintää miesten taholta, voivat olla hämmentyneitä omasta seksuaalisesta suuntautumisestaan. (Peterson – Voller – Polusny – Murdoch 2011: 17.)

Naisten harjoittama seksuaalisuutta loukkaava väkivalta miestä kohtaan sisältää muun muassa seksin anomista, miehisyysvetoamista, epäilyjä miehen seksuaalisesta kyvykkyydestä tai sukupuolisesta suuntautumisesta, uhkailua, fyysisiä pakkokeinoja ja vä-

kivaltaa. Naisten käyttämät tavallisimmat seksuaalisen väkivallan teot ovat miesuhrin genitaalien koskettelu, imeminen tai uhrin pakottaminen kosketteluun, suuseksiin tai yhdyntään sekä uhrin valokuvaaminen. (Lampinen 2007: 62.)

Miehet, jotka kohtaavat seksuaalista häirintää naisen taholta, raportoivat oman juopu-
mustilansa hyväksikäyttöä ja verbaalista painostusta (Lampinen 2007: 61). Lampisen
mukaan naiset itse kertoivat käyttäneensä häpäisyksi tulkittavia keinoja sekä miesten
humalaan saattamista tai huumaaamista saadakseen seksiä (2007: 62). Lampisen (2007:
62) mukaan osa naisista oli käyttänyt pakottavaksi tulkittuja strategioita (verbaalinen sek-
siin painostaminen, valehtelu ja uhkaus lopettaa parisuhde) saadakseen seksiä mie-
heltä. Naisen ollessa tekijänä miesten seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan onnistumi-
seen vaikuttavia tekijöitä ovat uhrin pelko leimautua homoksi, seksuaalisesti kokematto-
maksi, haluttomaksi, neitsyeksi tai jollakin tapaa poikkeavaksi, jollei hän suostu naisen
ehdotuksiin (Lampinen 2007: 63).

Näre, Ruuhilahti ja Heimonen toteavat, että seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret
joutuvat herkästi kohtaamaan häirintää, väkivaltaa tai sen uhkaa koulussa. Näihin sisäl-
tyy myös seksuaalinen väkivalta. Häirinnän muotoja voivat olla esimerkiksi homofobian
ilmeneminen liikuntatunneilla heteroseksistisenä kielenkäyttönä, kiusaamisena, syrjin-
tänä ja jopa fyysisenä väkivaltana. (Näre – Ruuhilahti – Heimonen 2012: 59.)

6.2 Nuorten miesten kokemalle seksuaaliselle häirinnälle altistavat tekijät

Kuten aiemmin todettiin, seksuaalisen häirinnän muodoista nuorten keskuudessa yleisin
on nimittely, eikä sen määrällä ole todettu olevan merkittäviä sukupuolten välisiä eroja.
Puusniekan, Kivimäen ja Jokelan tutkimuksen mukaan ammattikoulua käyvistä pojista
enemmän seksuaalisuutta loukkaavaa nimittelyä kokivat 1. kuin 2. vuosikurssin opiske-
lijat. Yhdyntään pakottamista esiintyi enemmän ammattikoulua kuin lukiota käyvillä po-
jilla. Bullock ja Beckson (2012: 199) toteavat, että seksuaalista väkivaltaa kokevat eniten
nuoret, jotka ovat iältään 20–30-vuotiaita. Iällä ei näy olevan yhteyttä sukupuoleen.

Puusniekan, Kivimäen ja Jokelan (2011) tutkimuksen mukaan seksuaalisen väkivallan
kokemukset eivät jakaudu nuorilla tasaisesti, vaan samat nuoret joutuvat toistuvasti uh-
reiksi eri paikoissa ja tilanteissa. Yksilötasolla seksuaalisen häirinnän uhriksi joutuvat
nuoret kohtaavat elämässään muitakin vakavia ongelmia, kuten koulukiusaamista sekä

päihde- ja mielenterveysongelmia, ja he ovat muita useammin lastensuojelutoimien kohteena. Priebe, Hansson ja Svedin (2010: 12) toteavat, että toimimattomat perhesuhteet ja vanhemmuus ovat yhteydessä nuoren lisääntyneelle alttiudelle kohdata seksuaalista häirintää ja psykososiaalisia terveysongelmia.

Pakarinen ym. tutkivat ammattiin opiskelevien nuorten seksuaalikäyttäytymistä. Tutkimuksen mukaan nuoren heikko koherenssin tunne oli yhteydessä seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksiin. Tutkimuksessa todettiin myös, että seksiin painostamisen kokemukset olivat yhteydessä humalatilaan sekä yleisempiä nuorilla, joilla oli muita terveyden riskitekijöitä. (Pakarinen – Helminen – Kylmä – Suominen 2014.) Myös Makkonen ym. toteavat, että humalatilalla oli yhteyttä nuorten kokemaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön: 48 % nuorista oli ollut päihteiden vaikutuksen alaisena teon hetkellä (Makkonen – Mäkelä-Begns – Sajantila – Salo 2005.)

Myös Lampinen viittaa tutkimukseen, jonka mukaan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohtaavat nuoret ovat muilla elämän osa-alueilla heikommassa osassa: heillä on heikommat kognitiiviset taidot ja alempi yhteiskunnallinen status (Lampinen 2007: 59). Naisiin verrattuna miesuhreilla esiintyy useammin aiemmassa elämässä kohdattuja fyysisiä tai psyykkisiä ongelmia. Lampisen (2007: 59) johtopäätös on, että seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan miesuhrit ovat naisia useammin sosiaalisesti ja taloudellisesti heikossa asemassa.

Lampisen (2007: 57) mukaan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneissa miehissä homoseksuaalit ovat yliedustettuina. Lampinen toteaa, että homoseksuaaleista miehistä joka neljäs on kohdannut seksuaalista väkivaltaa useammin kuin kerran elämässään ja noin joka kymmenes on tullut raiskatuksi. Lampisen mukaan osa heteroseksuaalisten miesten homoseksuaaleja kohtaan tekemistä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan teoista olisi selitettävissä hyökkäyksenä homoseksuaalisuutta kohtaan: uhrille halutaan osoittaa hänen alempi arvonsa miehenä (Lampinen 2007: 58).

Myös Bullock ja Beckson (2012: 199) toteavat, että miehet jotka identifioituvat homoseksuaaleiksi tai joilla on kokemuksia seksuaalisesta kontaktista saman sukupuolen kanssa, kokevat useammin seksuaalista väkivaltaa. Lampisen (2007: 60) mukaan homoseksuaalinen mies joutuu aikuisiässä kuusi kertaa heteroseksuaalista miestä useammin sek-

suaalisen väkivallan kohteeksi; eroa voidaan selittää mahdollisesti sekä homoseksuaalien suuremmalla seksuaalisella aktiivisuudella että heteroseksuaalien homoja kohtaan tekemillä häpäiseviksi tarkoitetuilla seksuaalisilla teoilla.

Bullock ja Beckson (2012: 201) kirjoittavat syyllistämisen ja uhrin sukupuolen sekä seksuaalisen orientaation yhteydestä. Miesten todetaan naisvastaajia enemmän ajattelevan, että homoseksuaalit miehet ovat enemmän vastuussa kokemastaan seksuaalisesta väkivallasta. Miehet myös syyttävät seksuaalisen väkivallan tekijää huomattavasti naisia vähemmän silloin, kun kyseessä on homoseksuaalin miehen kokema seksuaalinen kaltoinkohtelu.

Myös seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhrin elämäntyylillä on arveltu olevan vaikutusta tapahtumien kulkuun. Esimerkiksi homoseksuaalisten miesten keskenään harjoittama, vieraan ihmisen kanssa seksuaaliseen kontaktiin hakeutuminen voi aiheuttaa tilanteita, joissa toinen osapuoli kokee jälkikäteen tulleen pakotetuksi seksiin. (Lampinen 2007: 58.)

6.3 Seksuaalisen häirinnän vaikutukset nuoreen mieheen

Peterson, Voller, Polusny ja Murdoch tuovat esiin tärkeän ajatuksen koskien miesten kokeman seksuaalisen häirinnän tutkimista ja erityisesti häirinnän aiheuttamien asioiden tulkintaa: on vaikeaa tulkita yhteyksiä miesten kokeman seksuaalisen häirinnän ja vaihtelevien psyykkisten, psykologisten ja seksuaalisten ongelmien välillä. Ei voida varmasti tietää aiheuttiko häirintä ongelmat, vai asettivatko ongelmat miehen alttiiksi seksuaaliselle häirinnälle. Peterson ym. toteavat myös, että jos seksuaalisen häirinnän kokemus on niin sanotusti vähäinen, todennäköisyys ilmoittaa siitä eteenpäin on pienempi kuin jos kokemus olisi vakava. (Peterson – Voller – Polusny – Murdoch 2011: 18–19.)

Maskuliinisuuden normit edellyttävät mieheltä sekä fyysisen että emotionaalisen haavoittuvuuden salaamista (Lampinen 2007: 98). Miehiin kohdistuvaan seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyy olennaisena tekijänä uhrin häpeän tunne, joka estää avun hakemisen: seksuaalirikokset miehiä kohtaa päätyvät harvoin viranomaisten tai terveydenhuollon henkilökunnan tietoon; puhumattomuus ja tapahtuneesta vaikeneminen vaikuttavat kuitenkin negatiivisesti trauman työstämiseen (Lampinen 2007: 97). Myös Morris ym. toteavat, että merkittävä osa niistä armeijan palveluksessa olevista miehistä, jotka

olivat kokeneet ilman suostumusta tapahtunutta seksuaalista kontaktia, ei ollut tehnyt virallista raporttia tapahtuneesta. Suuri osa näistä miehistä kertoi, ettei halua kenenkään tietävän asiasta. Osa uskoi, että asia ei pysyisi luottamuksellisena ja osa pelkäsi jopa kostoja. Myös kiusaantuneisuuden ja häpeän tunteet tekivät kertomisen vaikeaksi. (Morris – Smith – Farooqui – Surís 2013: 95.)

Lampisen mukaan seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan erityispiirteet liittyvät sen kohdistumiseen ihmisen intiimeimpään alueeseen, seksuaalisuuteen. Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta uhkaa yksilön emotionaalista hyvinvointia ja ”tasapainoista tunnetiloutta”. Muunlaiset traumat, kuten onnettomuudet ja sairaudet, ovat kollektiivisia tapahtumia, joissa vertaistuki on mahdollista, mutta seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on yksinäinen, vaiettu ja hävetty kokemus. Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta rikkoo uhriensa psyykkisiä rajoja. Kokemukset aiheuttavat kontrollin menettämisen, häpeän ja syyllisyyden tunteita. Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenut mies usein vaikenee tapahtuneesta. (Lampinen 2007: 73.)

Morrisin ym. mukaan maskuliiniset stereotypiat, kuten ajatus miesten kyvystä suojella itseään, voivat vaikeuttaa miesten raportointia kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä, ja että armeijassa nämä stereotypiat voivat olla vielä vahvemmassa roolissa. Myös armeijan olosuhteet voivat olla yksi vaikenemiseen vaikuttava tekijä. Morris ym. toteavat, että armeijassa ilmenevä yhteenkuuluvuuden tunne mahdollisesti estää kokemuksista raportointia: yksilön voidaan nähdä pettävän yksikkönsä luottamuksen, jos hän kertomansa lisäksi mainitsee vielä häiritsijän henkilöllisyyden. (Morris – Smith – Farooqui – Surís 2013: 95–96.) Armeijassa tapahtuvalla seksuaalisella häirinnällä on vaikutusta myös ryhmäkoheesioon, sillä häirinnän kokemukset vaikeuttavat yksilöiden kykyä pitää ryhmän yhteenkuuluvuutta yllä ja tällä taas voi olla vaikutusta erilaisten tehtävien suorittamiseen (Potter – Stapleton 2012: 1595).

Maskuliinisten stereotyyppien on huomattu vaikuttavan myös subjektiiviseen kokemukseen häpeästä. Vaikka sekä miehet että naiset voivat tuntea järkytystä, kauhua ja inhoa seksuaalisen väkivallan teon jälkeen, miehet voivat kokea näitä tunteita vielä voimakkaammin liittyen uskomukseen siitä, että raiskaus voi tapahtua vain naisille. (Morris – Smith – Farooqui – Surís 2013: 96.) Myös Peterson ym. (2011: 19) huomasivat katsauksessaan samansuuntaisia, stereotyyppisiin oletuksiin liittyviä tuloksia. Miehet eivät to-

dennäköisesti ilmoita niistä seksuaalisen häirinnän aiheuttamista psyykkisistä seurauksista, kuten masennuksesta tai seksuaalisen halun vähenemisestä, jotka eivät kuulu stereotyyppiseen oletukseen miehen roolista.

Aikaisemmin on jo todettu, että miehet kokevat seksuaalisen väkivallan tekoja useimmiten niin, että tekijöitä on enemmän kuin yksi. Morris ym. (2013) toteavat, että selvitäkseen tällaisesta hyökkäyksestä alistuminen ja liikkumattomuus voivat toimia pelastavina tekijöinä. Miesten voi kuitenkin olla vaikea hyväksyä toimintaansa myöhemmin, sillä he olettavat olevansa kykeneviä puolustamaan itseään missä tahansa voimaa ja pakottamista sisältävissä tilanteissa. (Morris – Smith – Farooqui – Surís 2013: 97.)

Lampisen (2007: 56) mukaan leimautumisen pelko on seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneiden miesten kohdalla suurempi kuin naisuhrien, joten pienempi osuus miesuhreista ilmoittaa tapauksista viranomaisille. Vain osa heistä on seksuaalisen väkivallanteon jälkeen psykiatrisessa kontaktissa. Osa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneista heteromiehistä pohtii seksuaalista identiteettiään tapahtuneen jälkeen, mutta myös homoseksuaalit kokevat ristiriitaisia tunteita seksuaalista identiteettiään kohtaan. (Lampinen 2007: 57.)

Myös Morris ym. sekä Peterson ym. (2011: 20) toteavat, että seksuaalisen väkivallan kokemuksen jälkeen miehet saattavat kyseenalaistaa seksuaalista identiteettiään. Myös mahdollinen oma homoseksuaalisuuden pelko sekä kysymykset omasta mieheydestä ovat miehille yleisiä huolenaiheita seksuaalisen väkivallan kokemuksen jälkeen. Myös mahdollinen seksuaalisen väkivallan teon aikana tapahtuva uhrin roolissa olevan ejakulaatio lisää entisestään miesten hämmennyksen ja inhon tunteita. (Morris – Smith – Farooqui – Surís 2013: 97.)

Naisten harjoittama seksuaalisuutta loukkaava väkivalta aiheuttaa vaihtelevia seurauksia nuorissa miehissä. Osalle uhreista tapahtunut ei Lampisen mukaan aiheuta minkäänlaisia ikäviä tunteita, osa on tapahtuneesta hieman pahoillaan ja osa todella järkyttynyt. Lampinen kiinnitti kuitenkin huomiota siihen, että nuoren miehen naiselta saama seksuaalinen huomio voidaan tilanteesta riippumatta tulkita ”hyvänä tuurina”. (Lampinen 2007: 61.)

Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tekoja ei ilmoiteta poliisille yhtä usein, jos tekijänä on uhrille tuttu henkilö. Tuttuuteen liittyy pelko siitä, ettei viranomainen usko tapahtunutta, jolloin uhri kokee häpeää ja mieluummin vaikenee (Lampinen 2007: 63).

Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhreilla on todettu sekä välittömiä että pitkäaikaisia psykiatrisia ja somaattisia oireita: heillä esiintyy 11 kertaa enemmän kliinistä depressionia, kuusi kertaa enemmän sosiaalisia fobioita ja yli kaksinkertainen määrä seksuaalisia toimintahäiriöitä muuhun väestöön verrattuna. Seksuaalinen häirintä muuttaa uhrinsa ihmissuhteita ja heikentää työkykyä sekä lisää mielenterveyshäiriöitä. (Lampinen 2007: 73–74.) Raiskauksen kokeneilla miehillä on riski mielenterveyden häiriöihin erityisesti, mikäli raiskauskokemukseen liittyy voimakkaita vihan, häpeän, luopumisen ja syyllisyyden tunteita sekä dissosiativisia oireita, tapahtuneen kieltämistä, tunteiden puuduttamista tai sosiaalisen tuen puutetta (Lampinen 2007: 74).

Somaattinen oirehdinta on seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneiden kohdalla tapa kanavoida psyykkistä traumatisoitumista: seksuaalisen väkivallan uhri hakeutuu mielenterveyshoidon sijaan hakemaan apua terveydenhuollosta somaattisiin oireisiinsa. Raiskauksen tai muun seksuaalisen häirinnän uhrin kehonkuva voi muuttua ja vahingoittua niin, ettei uhri tunnista itsessään muita kuin fyysisiä oireita. Tyypillisiä oireita ovat elämää rajoittavat univaikeudet, paniikkikohtaukset ja pelkotilat. Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta lisää myös seksuaalisia toimintahäiriöitä sekä rikkoo yksilön seksuaalisuuden kehitystä ja seksuaali-identiteettiä. (Lampinen 2007: 74.) Myös Morris ym. toteavat miesten raportoivan useammista traumaperäisistä oireista kuin naisten. Oireet sisältyvät seksuaalisen toimintakyvyn ongelmia, kuten seksuaalivietin alenemista. Miehet myös raportoivat näiden oireiden kestävän pidempään naisiin verrattuna. (Morris – Smith – Farooqui – Surís 2013: 97.) Myös Peterson ym. (2013: 20) päätyivät katsauksessaan samankaltaisiin tuloksiin siitä, että miesten kokema seksuaalinen häirintä voi myöhemmin aiheuttaa seksuaalisen toimintakyvyn ongelmia.

Beckson ja Bullock toteavat, että useat miesuhrit saavat seksuaalisen väkivallan teon aikana joko erektion tai jopa ejakulaation. Tästä johtuen seksuaalisen väkivallan teko ymmärretään uhrin näkökulmasta väärin, sillä miesten fyysisten reaktioiden takia uhrin ajatellaan olevan suostuvainen teolle. (Beckson – Bullock 2011: 199.)

Lampisen (2007: 75) tutkimuksessa nivotaan kaikki seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan aiheuttamat jälkioireet PTSD-termin (post-traumatic stress disorder) alle: näihin oireisiin luetaan traumaattista tapahtumaa seuraavat pelon, epätodellisuuden, vihan, yliviireystilan ja masennuksen tuntemukset. Osalla oireet kestävät joitakin kuukausia tapahtuneen jälkeen, osalla läpi elämän. Myös Morris ym. olivat päätyneet katsauksessaan samankaltaisiin tuloksiin. Armeijassa seksuaalista väkivaltaa kokeneilla miehillä oli huomattavasti vahvempi yhteys kaksisuuntaisen mielialahäiriön, psykoosin ja skitsofrenian välillä, kuin naisten vastaavilla. (Morris – Smith – Farooqui – Surís 2013: 97.)

Myös Priebe, Hansson ja Svedin (2010) toteavat seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan olevan nuorilla yhteydessä heikkoon koherenssin tunteeseen, huonoon itsetuntoon ja henkisiin ongelmiin. Vakavammat seksuaalisen väkivallan teot yhdistettiin heikkoon psykososiaaliseen terveyteen. Vakavaa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneilla pojilla todettiin olevan enemmän psyykkistä oirehdintaa kuin tytöillä (Priebe – Hansson – Svedin 2010: 10).

Priebe, Hanssonin ja Svedinin (2010: 3) mukaan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneilla nuorilla esiintyy muita enemmän itsemurhayrityksiä, syömis- ja nukkumisongelmia, huumeidenkäyttöä, varhaisessa iässä aloitettua alkoholinkäyttöä sekä ahdistusta ja masennusta. Tutkimuksen mukaan seksuaalisen väkivallan on todettu aiheuttavan nuorilla verrattain enemmän henkisiä ongelmia kuin fyysisen väkivallan. Morris ym. toteavat artikkelissaan, että niillä miehillä, jotka ovat kokeneet seksuaalista väkivaltaa, esiintyy muita todennäköisemmin alkoholin väärinkäyttöä (Morris – Smith – Farooqui – Surís 2013: 96).

6.4 Seksuaalisen häirinnän ehkäisy koulussa ja varusmiespalveluksessa

Puusniekan, Kivimäen ja Jokelan tutkimuksessa pohdittiin koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä koulun terveystiedon opetuksen merkitystä nuorten kokeman seksuaalisen häirinnän ehkäisyssä. Tutkimuksen mukaan nuoret eivät ota seksuaalisuuteen liittyviä neuvoja vastaan vanhemmiltaan, joten koulun terveystiedon opetuksen, lapsen ja nuoren kehitystä tukevan neuvonnan ja palveluiden läheisyyden merkitys korostuu: Suomen 1990-luvun laman myötä terveystiedon opetuksen menoja leikattiin, mikä vaikutti nuorten seksuaaliterveyden heikkenemiseen. Myös useiden terveys- ja elämänhallintaongelmien

kasautuminen ja niiden korrelaatio seksuaalisen häirinnän kokemuksiin viestii, että koulun terveystiedon opetus sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimiminen voi toimia nuoriin kohdistuvaa seksuaalista häirintää ehkäisevästi. (Puusniekka – Kivimäki – Jokela 2012.)

Myös Pakarisen ym. tutkimus painotti terveyserojen kaventamisen merkitystä seksuaalisen häirinnän ehkäisyssä: tutkimuksen mukaan kaikenlaiset terveysriskit kumuloituvat. Seksuaalikasvatuksen muutos kohti hyvissä ajoin aloitettua ja monimuotoista kasvatusta ehkäisisi nuorten kokemaan seksuaalista väkivaltaa. Tutkimus painottaa seksuaalista väkivaltaa ehkäisevän terveystiedon tähtäämistä seksuaaliseen käytökseen liittyvien riskien vähentämiseen. Sen välineitä ovat nuorten itsemääräämisoikeuden integroiminen seksuaalikasvatukseen sekä niiden nuorien kohtaaminen, joille on kasaantunut muitakin terveysriskejä. (Pakarinen – Helminen – Kylmä – Suominen 2014.) Myös Lampisen (2007) tutkimustulokset tukevat terveyteen ja muuhun elämänhallintaan liittyvien riskien kumuloituvan samoille henkilöille kuin seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemusten.

Lampinen (2007: 101–102) keskittyy tutkimuksessaan seksuaalisen häirinnän ehkäisemisen sijaan sen uhrien hoitamiseen. Tutkimuksessa peräänkuulutetaan koko maan kattavaa ammattilaisten hoitoverkostoa ja matalan kynnyksen palveluita uhrien auttamiseksi.

Beckson ja Bullock toteavat, että miesten kokema seksuaalinen väkivalta jää usein tunnistamatta. Seksuaalista väkivaltaa koskeva kirjallisuus on keskittynyt näkemään miehet poikkeuksetta tekijöinä ja naiset uhreina. Ajatellaan, että miehet eivät voi olla seksuaalisen väkivallan uhreja muun muassa siksi, että heidän oletetaan pystyvän puolustamaan itseään väkivallalta. (Beckson – Bullock 2011.)

Näre, Ruuhilahti ja Heimonen toteavat, että seksuaalisuuteen ja sukupuoliin liittyy yhteiskunnassamme monenlaisia normittavia käytösmalleja. Näiden erilaisten normitusten takia nuori voi kokea minuudestaan, seksuaalisuudestaan ja sukupuolikokemuksestaan syyllisyyttä, pelkoa, häpeää ja epäluottamusta muita ihmisiä kohtaan. Ammatilliset oppilaitokset ovat esimerkki sellaisesta instituutiosta, jossa tällaista syrjintää tapahtuu. Nuorten kanssa olisi tärkeää yhdessä selvittää millaisissa tilanteissa he saattavat kokea omaa seksuaalisuuttaan uhattavan tai loukattavan. Heidän kanssaan olisi myös mahdollista

pohtia selviytymismalleja kyseisiin tilanteisiin ja opetella myös välttämään niitä. (Näre – Ruuhilahti – Heimonen 2012: 54.)

Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret voivat joutua marginaaliin esimerkiksi puheta-
pojemme perusteella. On mahdollista, että nämä nuoret jäävät tätä kautta piiloon myös
seksuaalikasvatuksessa. Seksuaalisen hyvinvoinnin kannalta onkin tärkeää ottaa huo-
mioon myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret. Näre, Ruuhilahti ja
Heimonen (2012: 59) toteavat, että kouluhenkilökunta ei aina osaa tai jopa halua tunnis-
taa koulussa ilmenevää seksuaalista monimuotoisuutta, homofobiaa tai heteronormatiiv-
isuutta.

Kernsmith ja Hernandez-Jozefowicza, että 14–43 % tytöistä ja 3–36 % pojista altistuvat
seksuaaliselle häirinnälle ennen 18. ikävuottaan. Vertaisen antama seksuaalikasvatus
lisää tietoisuutta seksuaalisesta häirinnästä ja vähentää näin sen yleisyyttä. Tutkimuk-
sessa käytetään vertaisopetusohjelman käsitettä (peer education program). Ohjelman
tarkoituksena on valita nuorten opiskelijoiden keskuudesta uskottava ja ryhmän silmissä
arvostettu nuori ja koulutuksen avulla valmistaa hänet antamaan seksuaalikasvatusta
opiskelutovereilleen. Nämä vertaisohjelmat perustuvat oletukseen siitä, että vertainen
nähdään hyväksyttävämpänä ja samastuttavampana tiedon lähteenä kuin esimerkiksi
opettaja. Nuoret arvostavat vertaistensa mielipiteitä ja puhuvat seksuaalisuudesta mie-
lueummin heidän kanssaan, sillä he kokevat seksuaalisuudesta puhumisen opettajien ja
vanhempien kanssa kiusallisena. Vertaisten uskotaan saavuttavan luottamusta nopeasti
opiskelutovereidensa keskuudessa, mikä auttaa maksimoimaan seksuaalikasvatukselle
tarjotun rajoitetun ajankäytön. (Kernsmith – Hernandez-Jozefowicza 2011: 147–148.)

Tutkijat korostavat myös sukupuolisensitiivisen opetuksen tehokkuutta. Nuorilla miehillä
ei mahdollisesti ole tarpeeksi tietoa seksuaalisuudesta ja sukupuolirooleista sekä niihin
liittyvistä asenteista ja uskomuksista. Luomalla sukupuolisensitiivistä seksuaalikasva-
tusta päästäisiin keskittymään nimenomaan nuorten miesten kysymyksiin ja tiedon ha-
luun koskien seksuaalisuutta ja sukupuolta ja tätä kautta myös vaikuttamaan heidän
asenteisiin ja olettamuksiin koskien esimerkiksi homoseksuaalisuutta. (Kernsmith – Her-
nandez-Jozefowicza 2011: 148.)

Myös nuorten miesten huomioiminen potentiaalisina seksuaalikasvattajina on tutkimusartikkelista esiin noussut tärkeä huomio. Omalla käytöksellään ja vertaisena toimiessaan he voivat vaikuttaa ryhmän asenteisiin esimerkiksi stereotyyppisistä toimintamalleista. Sen sijaan, että nuoret miehet nähtäisiin vain massana joka vastaanottaa tietoa seksuaalisuudesta ja sen osa-alueista, heille voidaan antaa mahdollisuus toimia aktiivisina oman ikäryhmänsä ja opiskelutovereidensa seksuaalitietämyksen lisääjinä. (Kernsmith – Hernandez-Jozefowicza 2011: 148.)

Ne nuoret, jotka pystyivät samastumaan vertaiseen ja hänen antamaansa seksuaaliopeutukseen, ja jotka tunsivat kuuluvansa koulun yhteisöön, paransivat tietämystään ja asenteitaan koskien seksuaalista häirintää. Tulokset tukevat ajatusta vertaisen antamasta seksuaalikasvatuksesta, joka pohjautuu sukupuolisensitiiviseen rakenteeseen. (Kernsmith – Hernandez-Jozefowicza 2011: 154.) Tärkeä huomio on myös se, että ne nuoret, jotka kokivat olevansa koulun yhteisön ulkopuolella, eivät parantaneet asenteitaan ja tietämystään koskien seksuaalista häirintää (Kernsmith – Hernandez-Jozefowicza 2011: 154). Opettajilla ja koulun sosiaalityöntekijöillä on tärkeä rooli tunnistessaan näitä niin sanotusti ”näkymättömiä” nuoria (Kernsmith – Hernandez-Jozefowicza 2011: 156). Erityisesti koulun sosiaalityöntekijöiden (esimerkiksi kuraattori) rooli on tutkimusten mukaan tärkeä. He voivat edistää sellaista ajatusmaailmaa, jossa seksuaalista häirintää ei sallita, ja esimerkiksi puuttua seksuaalisen häirinnän uhreihin ja tekijöihin liittyviin myytteihin. He voivat myös opetella tunnistamaan yhteisön ulkopuolelle jääneitä oppilaita ja keskustella heidän kanssaan vastuullisista seksuaalisuuteen liittyvistä asenteista. (Kernsmith – Hernandez-Jozefowicza 2011: 155.) Nämä koulusta erkaantuneet nuoret voidaan nähdä myös potentiaalisina kiusaajina ja väkivallan tekijöinä, minkä vuoksi heidän tunnistamisensa ja heidän asenteisiinsa vaikuttaminen koskien seksuaalista häirintää on erityisen tärkeää (Kernsmith – Hernandez-Jozefowicza 2011: 156).

Seksuaalisten loukkausten kokeminen nuorena ei välttämättä estä seksuaalista hyvinvointia kunhan nuori saa tukea ja apua oikein ajoitettuna (Näre – Ruuhilahti – Heimonen 2012: 60). Kouluopetuksella on vahva rooli seksuaalisen hyvinvoinnin ilmenemisessä. Kokonaisvaltaisella seksuaalikasvatuksella voidaan vahvistaa nuorten itsetuntoa ja sitä kautta myös seksuaalista hyvinvointia. Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus tarkoittaa dialogista prosessia, joka sisältää tarpeiden, halujen, tunteiden ja arvojen selkiyttämistä sekä omien rajojen ja keskustelun harjoittelua. Seksuaalikasvatuksen tulisi koostua nuoria voimauttavasta työotteesta, kohtaavasta dialogista sekä erilaisista toiminnallisista

harjoituksista. Tällainen ote auttaa nuorta pohtimaan omia arvojaan, seksuaalisuuttaan, identiteettiään sekä sukupuoltaan. (Näre – Ruuhilahti – Heimonen 2012: 62.)

Lukioikäisten kanssa samanlaisia piirteitä jakava yhteisö on armeija: suuri määrä 18–26-vuotiaita, jotka tasapainoilevat itsenäisyyden ja ryhmäpaineen keskellä. Sekä miehet että naiset kokevat seksuaalista häirintää ja väkivaltaa sekä koulussa että palveluksessa ollessaan. Koulujen seksuaalisen häirinnän ehkäisyohjelmia voidaan tietysti rakenteellisin muutoksin hyödyntää myös armeijassa. Käytetyn ehkäisystrategian tulee sopia yhteisön profilliin ja tarpeisiin. (Potter – Stapleton 2012: 1594–1595.)

Tutkijoiden tavoitteena oli eräässä seksuaalisen häirinnän ehkäisykampanjassa käytettyjen kuvien avulla lisätä sotilaiden tietämystä sivustakatsojan roolista seksuaalisen häirinnän osana ja lisätä heidän rohkeutta puuttua kohtaamiinsa seksuaalisen häirinnän tilanteisiin. Kuvissa oli esitetty erilaisia seksuaalisen häirinnän ilmenemisen ja siihen puuttumisen tilanteita ja ne oli modifioitu armeijan ympäristöä jäljitteleviksi muun muassa niin, että kuvien tilanteita näytelleillä ihmisillä oli yllään armeijan univormut. (Potter – Stapleton 2012: 1600–1602.)

38 % niistä sotilaista, jotka näkivät edellä mainittuja kuvia varuskunnassa, raportoivat niiden rohkaisemana puuttuneensa seksuaalista häirintää sisältäneeseen tilanteeseen, kun taas vain 12 % prosenttia niistä sotilaista, jotka eivät nähneet kyseisiä kuvia kertoivat puuttuneensa häirintätilanteisiin. Niiltä sotilailta, jotka olivat nähneet kyseisiä kuvia varuskunnassa, kysyttiin jälkeinpäin myös kysymyksiä liittyen sivustakatsojan rooliin ja itsensä tunnistamiseen: 57 % miessotilaista vastasi myöntävästi väitteeseen ”voin nähdä itseni toimimassa samalla tavoin kuin sivustakatsojat kuvissa”. (Potter – Stapleton 2012: 1606.) Myös ne sotilaat, jotka olivat nähneet kuvia, kertoivat toimineensa sivustakatsojan roolissa sellaisissa tilanteissa, joissa seksuaalista häirintää oli tapahtunut: he tunnistivat oman toimintansa kuvien ansiosta. (Potter – Stapleton 2012: 1614.)

Suomen puolustusvoimien ”Eri tausta, sama tahti - monimuotoisuus puolustusvoimissa” -oppaassa painotetaan armeijan kasvatuksellista vastuuta ja merkittävää mahdollisuutta vaikuttaa erilaisiin asenteisiin, tottumuksiin ja moraaliin. Puolustusvoimat voidaan nähdä yhtenä koulutusyhteiskuntamme oppilaitoksista. Vaikka puolustusvoimien ensisijainen tehtävä on kehittää sotilaallisia valmiuksia, kuuluu heille myös varusmiesten yhteiskunnallisten valmiuksien kehittäminen. (Puolustusvoimat 2015b: 19.)

Varusmiehet kokevat Puolustusvoimien tasa-arvoa koskevan materiaalin vaikeasekoiseksi. Varusmiehille tasa-arvosta puhuminen koettiin haastavana, sillä he pitivät näitä oppitunteja välttämättömänä pahana. Luentojen sijaan erilaisten osallistavien ja vuorovaikutteisten työpajojen nähtiin olevan tehokkaampi ratkaisu. (Puolustusvoimat 2015b: 21–22.)

Oppaassa mainitaan myös Ruotsin asevoimien monimuotoisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Sen yhtenä tavoitteena on kehittää toimenpiteitä, joiden avulla olisi mahdollista ehkäistä kaikki työntekijöiden seksuaalinen ja sukupuolinen häirintä. Ruotsissa pääesikunnan henkilöstöosasto on perustanut työ- ja tukiryhmän, jonka tarkoituksena on palvella koko puolustusvoimia seksuaaliseen häirintään liittyvissä kysymyksissä: osaston vastuulla on kehittää opetusmateriaalia ja koulutusta jonka avulla seksuaalista häirintää on mahdollista ehkäistä. Kaikkien työntekijöiden tulee myös olla tietoisia tasa-arvosuunnitelman tavoitteista seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi. Jokaisen yksikön tulee lisäksi laatia yksikkökohtainen suunnitelma siitä, miten seksuaalista häirintää ehkäistään, ja jokaisessa yksikössä tulee olla koulutettu ja asiantunteva kontaktihenkilö, jonka puoleen on mahdollista kääntyä tarpeen vaatiessa. (Puolustusvoimat 2015b: 29–31.)

7 Pohdinta

Tilastoja lukiessa voidaan huomata, että käsitteiden ”seksuaalinen häirintä” ja ”seksuaalinen väkivalta” yksiselitteinen määrittely on vaikeaa ja että samankaltaisia käsitteitä käytetään ammattikielessäkin päällekkäin. Häirintä on aina subjektiivinen kokemus, joten tilastot kertovat vain, kuinka moni nuori itse määrittelee kohtaamansa käytöksen seksuaalisuutta loukkaavaksi. Seksuaalikasvatuksen määrällä ja sisällöllä on tämän määrittelyn auttamisessa hyvin suuri rooli. Nuorten seksuaalisen kanssakäymisen väheneminen aikuisten kanssa tarkoittaa mahdollisesti, että seksuaalikasvatus on onnistunut tavoitteessaan auttaa nuoria hahmottamaan oman kehonsa rajat ja toteuttamaan oikeuttaan koskemattomuuteen ja itsemääräämiseen. Tilastoja lukiessa tulisi ottaa huomioon myös yhteiskunnan ylläpitämät pojan ja miehen sekä tytön ja naisen roolit, joiden ilmentäminen saattaa vaikuttaa eri sukupuolten edustajien subjektiiviseen kokemukseen seksuaalisesta häirinnästä. Sukupuolinormit vaikuttavat myös siihen, millaisista asioista nuoret voivat puhua ja miten.

Lampisen (2007) tutkimuksen esille ottama miehen sukupuoliroolin merkitys seksuaalisen väkivallan ilmenemiselle ja vaikutuksille herätti kiinnostuksen lisätutkimuksen tarpeeseen. Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että häpeä estää miestä puhumasta seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta vielä naisuhriakin enemmän. Miehen seksuaalisuuden loukkaamiseen sisältyy vahva homoseksuaalisuus-oletus, joka aiheuttaa miehelle asetetun sukupuoliroolin vuoksi miehen uhriutumisen kaksinkertaista toiseutta: seksuaalisesti hyväksikäytetty mies on stigmatisoitu sekä väkivallan uhrin että epämaskuliinisen miehen leimalla, eikä avuttomuus sovi yhteiskuntamme skeemaan miehestä.

Patriarkaatissa vallalla oleva naisen alempi asema on sallinut naiselle uhrin aseman jo vuosituhansia. Lampisen (2007) tutkimuksen mukaan miehen on kuitenkin tullut ansaita uhrin asemansa. Lainsäädäntö on hitaasti seurannut kehitystä. Myytti siitä, että miestä ei voi raiskata, on aiheuttanut sen, että rikoslain mukaan raiskauksen uhri on voinut olla mies vasta toistakymmentä vuotta. Miehen kokema seksuaalinen häirintä on Suomessa samankaltainen tabu kuin naisen vielä muutama vuosikymmen sitten. Voidaan ajatella, että seksuaalista häirintää kokenut nuori mies ei ole yhteiskunnan mielestä onnistunut pitämään yllä sitä roolia, mitä hänen odotetaan toteuttavan vaan on alistunut toisen ihmisen teoille.

Katsausta tehtäessä todettiin, että suomalaista tutkimusta miesten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä ei juuri ole. Ulkomaisia tilastoja aiheesta löytyi, mutta suuri osa niistä oli epäluotettavia vanhuutensa vuoksi. Lisäksi seksuaalisuutta loukkaava väkivalta heijastelee aina sitä yhteiskuntaa, jossa sitä tapahtuu. Suomalainen yhteiskunta on maailman mittakaavassa erittäin tasa-arvoinen, mutta silti luonteeltaan edelleen patriarkatti, jossa hegemonisen maskuliinisuuden ihannoinnin lainalaisuudet aiheuttavat niin miesten kuin naistenkin kokemaa ja harjoittamaa seksuaalista häirintää. Siksi suomalainen jatkotutkimus aiheesta olisi tärkeää.

Katsausta tehdessä esiin nousi yllättävä huomio siitä, että heteroparisuhteissa naiset harjoittavat seksuaalista häirintää miehiään kohtaan yhtä lailla kuin miehetkin, mutta yhteiskunnalliset normit kenties estävät meitä huomaamasta sitä. Seksin ja sukupuolisen häirinnän käyttäminen vallan välineenä naisten taholta on yksi niistä arkipäivän seksuaalisen häirinnän muodoista, joita emme olisi osanneet ennen katsauksen tekemistä nimetä.

Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muotoja on yhtä paljon kuin tekijöitäkin, joten niiden rajaaminen tiukasti ryhmiin oli haastavaa. Seksuaalisen häirinnän muodoista puhuttaessa merkityksellisiä seikkoja ovat myös tekijän motiivi sekä uhrin tai kohteen ominaisuudet. Yhteistä näille kaikille on jonkinasteinen vallankäyttö.

Jatkotutkimusta olisi tarpeen tehdä sekä koulun että varusmiespalveluksen aikaisen terveystkasvatuksen ja erityisesti seksuaaliterveyskasvatuksen vaikuttavuudesta nuorten miesten parissa. Lisäksi tulisi tutkia enemmän poikaerityisiä seksuaaliterveyskasvatuksen menetelmiä. Kirjallisuuskatsauksemme tulokset osoittavat, että luotettavaa suomalaista tutkimusta aiheesta ei ole vielä tarpeeksi ongelman laajuuteen nähden.

Kirjallisuuskatsauksen pääpaino oli nimenomaan uhrien kokemuksilla, mutta vähintään yhtä validia olisi tutkia seksuaalisen häirinnän tekijöiden taustoja ja motiiveja, jotta seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisemiseen saataisiin tehoa. Koulujen ja varuskuntien terveystkasvatus valikoitui oman tutkimuksemme kehittämiskohteeksi, mutta yhtä lailla muita seksuaalikasvatuksen kanavia tulisi tutkia.

7.1 Seksuaalikasvatus koulussa

Aineisto osoitti, että toisaalta nuoret, joilla on ongelmia sekä sosiaalisessa kanssakäymisessä että koulumenestyksessä, altistuvat seksuaaliselle häirinnälle, mutta toisaalta seksuaalisen häirinnän vaikutukset näkyvät sosiaalisina ongelmina ja koulumenestyksen heikkenemisenä. Ongelmat siis kumuloituvat tietyille ihmisryhmille. Eräs tutkimus (Kernsmith – Hernandez-Jozefowicza 2011) antoi viitteitä siitä, että koulun sosiaalityöntekijän (vrt. koulukuraattori) tulisi opetella tunnistamaan nämä koulusta niin sanotusti irtaantuneet nuoret ja saada suunnattua seksuaalikasvatusta erityisesti heille.

Suomalaisten poikien seksuaalikasvatus vaatii vielä kehittämistä. Kirjallisuuskatsausta tehdessä huomattiin, että pojat ovat tyttöjä tyytymättömpiä saamaansa seksuaalikasvatukseen: aiheet ovat tyttöjä suosivia ja opetus keskittyy fysiologisiin asioihin, kuten raskaaksi tulemiseen ja sukupuolitautilien ehkäisyyn. Seksuaalikasvatusta voisi muuttaa sukupuolisensitiivisemmäksi esimerkiksi niin, että seksuaalikasvattaja olisi perehtynyt sekä tyttöjen että poikien erilaisiin tiedon tarpeisiin ja perustaisi antamansa kasvatuksen näille elementeille. Tällä tavoin myös poikia saataisiin osallistettua ja heille annettaisiin

tunne siitä, että seksuaalikasvatus huomioi heidän halunsa oppia. Nuorten miesten kasvaessa miehen rooliin ympäristön usein asettamien maskuliinisuutta korostavien oletusten puitteissa tulisi seksuaalikasvatusta antaa asenteisiin ja tiedon antoon keskittyen. Seksuaalikasvatus voisi sisältää esimerkiksi pohdintaa sosiaaliseen sukupuoleen kasvamisesta sekä sukupuolten välisestä tasa-arvosta.

Suomalaisen koulun seksuaalikasvatuksen painottuessa suurelta osin ehkäisemiseen ja kieltämiseen voi olla, että sukupuolesta, sukupuoli-identiteetistä ja seksuaalisuudesta puhuminen unohtuu. Pojat kasvatetaan maskuliinisten ja miehistä olemusta ihailevien normien puitteissa ”suomalaisiksi miehiksi”. Kuitenkin omaan sukupuoleen liittyvien erilaisten yhteiskunnan asettamien odotusten ja oletusten tiedostaminen olisi tärkeä nivoa osaksi seksuaalikasvatusta. Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa tietynlaista ymmärrystä ja herkkyyttä huomioida ne erilaiset vaikutukset, joita sukupuolella on nuorten kasvuun mieheksi tai naiseksi. Sukupuolisensitiivisessä työotteessa tarkoituksena on tunnistaa erilaisia tapoja olla poika tai tyttö. Siinä pyritään myös purkamaan, avaamaan ja tätä kautta laajentamaan sekä sukupuolirooleja että sukupuolittuneita käyttäytymismalleja. Sukupuolisensitiivisyys sisältää kriittisen tarkastelun periaatteen, jonka ansiosta sukupuoleen kuuluvia olemisen tapoja ei lähdetä tukemaan ilman niiden kyseenalaistamista. (Poikien Talo 2015.) Seksuaalikasvatuksessa tulisi kiinnittää tähän enemmän huomiota keskustelemalla ja pohtimalla poikien kanssa maskuliinisuutta, miehisyyttä, sukupuolta, identiteettiä ja näihin liitettyjä odotuksia ja oletuksia. Tällä toimintatavalla voisi olla vaikutusta myös siihen, että seksuaaliseen häirintään liitetyt oletukset naisen roolista uhrina ja miehen roolista tekijänä ymmärrettäisiin olevan lähtöisin osittain myös vahvasti sukupuoleen liittyvistä asenteista.

7.2 Seksuaalikasvatus armeijassa

Puolustusvoimien tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa ei useista tiedonhauista huolimatta löytynyt luettavissa olevana versiona eikä sitä ole mahdollista ladata puolustusvoimien internetsivuilta, vaikka puolustusvoimien sivuilla löytyy maininta siitä, että varusmiehille on annettu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskoulutusta vuodesta 2009 lähtien. Suomen puolustusvoimien tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman analysointi olisi ollut tämän tutkimuksen kannalta tarpeellista.

Tiedonhakua tehdessä sekä kotimaisista että ulkomaisista tietokannoista ei löytynyt merkittäviä tuloksia Suomen armeijan varusmiespalveluksessa annettavasta seksuaalikasvatuksesta tai seksuaalisen häirinnän ehkäisystä. Puolustusvoimien tasa-arvo-oppaassa on mainittu *sukupuolinen* häirintä muutamalla sanalla (Puolustusvoimat 2015a: 2). Oppaassa annetaan myös toimintaohjeita sukupuolista häirintää kokeneille (Puolustusvoimat 2015a: 4). Sukupuolinen häirintä ja sen tunnistaminen olisi kuitenkin avattava tarkemmin kuin mitä oppaassa on tehty. Myös seksuaalinen häirintä tulisi mainita ja tehdä ero näiden kahden käsitteen välille. Myös maininta siitä, että seksuaalisen häirintä ja sen kokeminen ei riipu tekijän eikä uhrin sukupuolesta, tulisi kertoa oppaassa edes muutamalla sanalla.

Tulee kuitenkin huomioida, että toinen näistä oppaista (Eri tausta, sama tahti) on suunnattu puolustusvoimien henkilöstön käyttöön. Tasa-arvoesite on suunnattu enemmän varusmiespalvelusta suorittaville. Puolustusvoimien internetsivuilla ei kuitenkaan käy ilmi sitä, jaetaanko kyseistä opasta varusmiehille heidän suorittaessaan asepalvelusta. Molemmat oppaat ovat ladattavissa puolustusvoimien internetsivuilla, mutta jos tämä on ainoa keino päästä lukemaan näitä oppaita, prosentuaalinen osuus oppaita lukeneista varusmiehistä voi olla varsin pieni.

Joka vuosi uudistuva Varusmies -opas postitetaan palveluksen aloittaville kotiin. Oppaan terveydenhuoltoon keskittyvä osuus on suurilta osin painottunut fyysisen terveyden osalualueisiin. Jos puolustusvoimien tasa-arvo-oppaassa mainitut asiat koskien syrjintää, sukupuolista häirintää ja simputusta olisi liitetty mukaan Varusmies-oppaaseen, olisi palveluksen aloittavilla edes teoreettinen mahdollisuus perehtyä näihin asioihin. Jos sukupuolisesta häirinnästä kertova tasa-arvo -opas ja siihen tutustuminen kuitenkin jää palvelusta suorittavan omalle vastuulle, opas voi kaiken kiireen keskellä jäädä lukematta. Oppaassa mainitaan tahot, joiden puoleen palvelusta suorittava voi tarvittaessa kääntyä, kuten sosiaalikuraattori, sotilaspappi ja lääkäri (Varusmies 2015: 36). Todellisuudessa nämä tahot ovat kuitenkin sukupuolista häirintää kokeneiden varusmiesten keskuudessa niitä, joihin varusmies viimeisenä tukeutuu (Leinonen 2012: 45).

Asepalvelusta suorittavat kokevat etenkin ryhmänjohtajien tarvitsevan kiusaamisen, syrjinnän ja häirinnän tunnistamiseen enemmän valmiuksia. Seksuaalisesta häirinnästä il-

moittamisen käytäntöjen koetaan kaipaavan kehittämistä. Konkreettista tietoa esimerkiksi häirinnästä ja sen kokemisesta toivottiin olevan enemmän saatavilla. (Leinonen – Nikkanen – Otonkorpi-Lehtoranta 2012: 28.)

Tutkimusaineistoa analysoitaessa kävi ilmi, että yksi seksuaalisen häirinnän kokemisen vaikutus miesten kohdalla on kokemuksesta vaikeneminen. Seksuaalisen häirinnän ajatellaan loukkaavan maskuliinisuutta ja miehenä olemista. Jos nämä seksuaalisesta häirinnästä aiheutuneet kokemukset yhdistetään armeijan hypermaskuliiniseen ja voimaa ihannoivaan ympäristöön, voidaan luoda hypoteesi siitä, että läheskään jokainen varusmies ei raportoi kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä.

Erilaisia seksuaalisen häirinnän ehkäisyä käsitteleviä projekteja voitaisiin suunnata enemmän varuskunnissa toteutettaviksi niin, että työotteena toimisi ajatus asepalvelusta suorittavista antamassa seksuaalikasvatusta toisilleen. Osallistava ja kokonaisvaltaiseen seksuaalikasvatukseen painottuva työote voisi toimia asepalvelusta suorittavien seksuaalikasvatuksen kulmakivenä todella hyvin. Kasvatukseen ei tarvitsisi käyttää suuria määriä aikaa, sillä edes muutaman tunnin kestävä intensiiviseksuaalikasvatus voisi saada tuloksia aikaan edellä mainittuja työtapoja hyödyntäen.

7.3 Kirjallisuuskatsauksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkittavan aiheen monitahoisuuden vuoksi tulosten analysointiin ovat vaikuttaneet mahdollisesti myös omat asenteemme, sukupuolemmme sekä yhteiskunnalliset näkemyksemme. Tutkijan on mahdotonta olla täysin objektiivinen, mutta hänen tulee kirjoittaa näkyviin oma katsantokantansa. Tutkijan tulee kysyä, vaikuttaako oma sukupuoli tai asenne tutkimuksen tekemiseen ja pyrkiä välttämään sen vaikutusta tutkimusaiheen kriittiseen ja objektiiviseen tarkasteluun. Esimerkiksi tietyt ennakkotiedot analysoitavan tekstin kirjoittajasta voivat vaikuttaa tekstin tulkintaan. Ilmeisesti siihen voivat vaikuttaa myös sukupuoliset ennakkokäsitykset. (Tainio 2002: 52.) Tämä on huomionarvoinen seikka, kun kyseessä on näin vahvasti sukupuoleen ja sukupuolisuuteen liittyvä tutkimus.

Kaikkea tieteellistä tutkimusta ohjaavat tutkimuksen teon eettiset säännöt. Silloin, kun tieteellinen tutkimus on tehty hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla, voidaan sen nähdä olevan eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa. Myös tulosten voidaan tällöin

olettaa olevan uskottavia. Tutkimuksessa tulee esimerkiksi noudattaa tiedeyhteisössä hyväksi nähtyjä toimintatapoja, kuten rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä (HTK-ohje 2012.) Kaikki tutkimukseemme mukaan otettu materiaali on rehellisesti ja huolellisesti valikoitu ja analysoitu. Kirjallisuuskatsaus on kuitenkin laatuaan ensimmäinen meille kummallekin, joten kokemattomuus voi vaikuttaa työn eettisyyteen, vaikka olemmekin huolellisesti perehtyneet kirjallisuuskatsaukseen menetelmänä. Osa aineistoon valituista tutkimuksista on englanninkielistä ja vaikka suomentamisen tukena on käytetty valideja sanakirjoja, tulee kuitenkin huomioida, että kääntämistyötä ei ole tehnyt ammattilainen.

Kirjallisuuskatsaus menetelmänä sopi ilmiön tutkimiseen sen abstraktin luonteen vuoksi. Katsauksessa yhdisteltiin eri tieteenalojen tutkimustuloksia luoden yhtenäinen, ilmiötä selkiyttävä kuva nuorten miesten kohtaamasta seksuaalisesta häirinnästä. Kahden tutkijan yhteistyö mahdollisti spontaanin ajatustenvaihdon, ja ideointi sujui jouhevasti kummankin työotteen ollen sopivasti samankaltainen. Työnjako ja aikataulut selkiytyivät lähes itsestään jo työtä aloittaessa. Koko opinnäytetyöprosessi laajensi omaa seksuaaliterveyden tietämystämme, ja kumpikin innostui vapaa-ajallaankin pohtimaan seksuaaliseen häirintään liittyvää problematiikkaa yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Kuten muutenkin elämässä, tutkija löytää usein sen mitä haluaa etsiä. Pyrimme välttämään tutkimusotetta, jossa vahvistaisimme vain omia ennakkokäsityksiämme. Työn edistyessä useat ennakko-oletukset karisivat, ja lopullinen työ edustaa mahdollisimman objektiivista kuvaa tutkittavasta ilmiöstä.

Lähteet

Aaltonen, Sanna 2006. Tytöt, pojat ja sukupuoli häirintä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisu. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Aho, Timo 2012. Yläkoululaispoikien seksuaaliset roolinotot. Teoksessa: Kontula, Osmo (toim.): Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä. Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS-hanke). Helsinki: Väestöliitto.

Anttila, Anna 2012. Seksiin, seurusteluun sekä koulun seksuaaliopetukseen liittyviä poikien kokemuksia ja toiveita nettikyselyssä. Teoksessa: Kontula, Osmo (toim.): Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä. Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS-hanke). Helsinki: Väestöliitto.

Apter, Dan – Väisälä, Leena – Kaimola, Kari (toim.) 2006. Seksuaalisuus. 1. painos. Helsinki: Duodecim.

Asetus terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa 371/1987.

Dyachenko, Tatiana 2003. Poikien tyttöihin kohdistama väkivalta koululaisryhmissä Venäjällä. Teoksessa: Sunnari, Vappu - Kangasvuo, Jenny - Heikkinen, Mervi - Kuorikoski, Niina (toim.): Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna - Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa. Oulun yliopistopaino: Oulu.

Fagerlund, Monica – Peltola, Marja – Kääriäinen, Juha – Ellonen, Noora – Sariola, Heikki 2013. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Grönfors, Martti 1994. Miehin kulttuuri ja väkivalta. Teoksessa: Sipilä, Jorma – Tiho-nen, Arto (toim.): Miestä rakennetaan. Maskuliinisuuksia puretaan. Tampere: Vastapaino.

Heusala, Kari 2003. Miehen seksuaalisuus. Helsinki: LIKE.

Honkatukia, Päivi 2001. "Ilmoitti tulleen raiskatuksi" – Tutkimus poliisin tietoon vuonna 1998 tulleista raiskausrikoksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 180. Tilastokeskus. Helsinki: Yliopistopaino.

HTK-ohje 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Verkkodokumentti.
<<http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje>> Luettu 20.4.2015.

Huotari, Vesa 2009. Seksuaalinen häirintä poliisin perustutkintokoulutuksen aikana. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 77/2009. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Liinamo, Arja 2000. Seksuaalikasvatus Suomessa. Teoksessa: Kontula, Osmo - Lottes, lisa (toim.): Seksuaaliterveys Suomessa. Helsinki: Tammi.

Luopa, Pauliina – Lommi, Anni – Kinnunen, Topi – Jokela, Jukka 2010. Kouluterveyskysely 2000-2009. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Raportti. Helsinki: Yliopistopaino. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.thl.fi/documents/10531/99473/Raportti%202010%2020.pdf>>

Jokinen, Arto 2010. Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Teoksessa: Saresma, Tuija – Rossi, Leena-Maija – Juvonen, Tuula (toim.): Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arto. 2000. Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Kekkonen, Joonas 2012. Pelko, riemu ja himo – Poikien puhelimesta apua hakevien poikien seksuaalisuuspuhetta. Teoksessa: Kontula, Osmo (toim.): Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä. Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS-hanke). Helsinki: Väestöliitto.

Kiianmaa, Nelli 2012. Tasa-arvobarometri. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:23. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kontio, Elina – Johansson, Kirsi 2007. Systemaattinen tarkastelu alkuperäistutkimusten laatuun. Teoksessa: Johansson, Kirsi – Axelin, Anna – Stolt, Minna – Ääri, Riitta-Liisa (toim.): Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja A:51/2007. Turku: Turun yliopisto.

Kontula, Osmo (toim.) 2012. Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä. Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS-hanke). Helsinki: Väestöliitto.

Kouluterveyskysely 2013. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset>>

Lehtonen, Jukka (toim.) 2002. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä. Raportteja. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES.

Leino-Kilpi, Helena – Välimäki, Maritta 2008. Etiikka hoitotyössä. 5., uudistettu painos. WSOY: Helsinki.

Leinonen, M. – Nikkanen, R. & Otonkorpi-Lehtoranta K. 2012. Työraportteja 99/2012. Sukupuolten tasa-arvo puolustusvoimissa. Kehittämistarpeiden näkökulma asepalvelusta suorittavien ja henkilöstön kokemuksiin. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Manninen, Sari 2003. Maskuliinisuudet, valtahierarkia, väkivalta ja sosiaalinen asema monikulttuurisessa luokkayhteisössä. Teoksessa: Sunnari, Vappu – Kangasvuo, Jenny – Heikkinen, Mervi – Kuorikoski, Niina (toim.): Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna - Seksualisoitunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa. Oulu: Oulun yliopistopaino.

Mun kroppa. Mä päätän. 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<http://www.munkroppa.fi/haeirintae-ja-vaekivalta/>> Luettu 30.9.2014.

Nuorten seksuaalioikeudet 2014. Väestöliitto. Verkkodokumentti. <<http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/seksi/seksuaalioikeudet/>> Luettu 22.9.2014.

Opetushallitus 2003. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Verkkodokumentti. <http://www.oph.fi/download/47345_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2003.pdf> Luettu 9.3.2015

Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Verkkodokumentti. <http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf> Luettu 9.3.2015

Poikien talo 2013. Kun nuori kokee seksuaalista häirintää – Opas vanhemmille ja huoltajille. Verkkodokumentti. <<http://www.poikientalo.fi/sites/poikientalo.fi/files/opasvanhemmillesvv2013.pdf>> Luettu 13.9.2014

Poikien talo 2015. Sukupuolisensitiivisyys. Verkkodokumentti. <<http://www.poikientalo.fi/mit%C3%A4-sukupuolisensitiivinen-poika-ja-tytt%C3%B6ty%C3%B6>> Luettu 1.4.2015.

Puolustusvoimat 2015a. Yksi univormu, monta erilaista suomalaista – yhdenvertaisuusasiaa varusmiehille. Tasa-arvoesite. Verkkodokumentti. <http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/87a0fb8046e5c815b751bfb81d585751/PV_tasa-arvoesite_vaa-kaA5_SCR.pdf?MOD=AJPERES> Luettu 25.3.2015.

Puolustusvoimat 2009. Puolustusvoimien yleinen palvelusohjesääntö. Ohjesääntönumero 108. Puolustusvoimien pääesikunta. Helsinki: Edita. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/0802b480406f9674bed9ff66f99672d5/YIPalvO.pdf?MOD=AJPERES>>

RAINN 2015. Who are the victims? Breakdown by gender and age. Rape, abuse & incest national network. Verkkodokumentti. <<https://www.rainn.org/get-information/statistics/sexual-assault-victims>> Luettu 2.3.2015.

RAP-kansio 2002. Raiskatun akuuttiapu. Seksuaalista väkivaltaa kokeneen tutkimus ja hoito terveydenhuollon toimipisteissä. Väestöliitto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sekä Tukinainen ry. Verkkodokumentti. <<http://www.tukinainen.fi/Rap02.pdf>>

Rikoslaki 39/1889.

Sahi, Timo 2005. Varusmiesten terveys. Terveyskirjasto. Duodecim. Verkkodokumentti. <http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=suo00047> Luettu 19.9.2014.

Salminen, Ari 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja.

Sexual rights 2008. An IPPF declaration. Lontoo: International Planned Parenthood Federation. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.ippf.org/resource/Sexual-Rights-IPPF-declaration>>

Sinkkonen, Jari 2005. Elämäni poikana. WSOY: Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2014. Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020. Toim. Klemetti, Reija ja Raussi-Lehto, Eija. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Säärelä, Hannu 1999. Mieheyden psykologiaa. Teoksessa: Jokinen, Arto (toim.): Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampereen yliopiston julkaisuja.

Tainio, Liisa 2002. Tieteellisen tekstin sukupuolet. Teoksessa: Kinnunen, Merja – Löytty, Olli (toim.): Tieteellinen kirjoittaminen. Tampere: Vastapaino.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Seksuaalikasvatus. Verkkodokumentti. Päivitetty 30.11.2014 <<http://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eri-toimialoilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/seksuaaliterveys/seksuaalikasvatus>> Luettu 9.3.2015

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turvataitoja nuorille. Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn 2012. Aaltonen, Jussi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.thl.fi/documents/10531/124365/Opas%202012%2021.pdf>>

Valasti, Heidi 2015. Poikien seksuaalinen hyväksikäyttö. PowerPoint-esitys. Rajat ry. Verkkodokumentti. <https://www.tukinainen.fi/heidi_valasti.pdf> Luettu 7.4.2015.

Varusmies 2015. Opas varusmiespalvelukseen valmistautuvalle. Puolustusvoimat. Juvenes Print. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/3be5ef8046db9a00957eb7786bf3619b/Varusmies+2015.pdf?MOD=AJPERES>>

Vilkka, Hanna 2011. Seksuaalinen häirintä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Virtanen, Jukka 2004. Kokonainen mies. Helsinki: Kirjapaja.

Virtanen, Heli – Salanterä, Sanna 2007. Laadullinen metayhteenveto – systemaattinen kirjallisuuskatsaus laadullisista tutkimuksista. Teoksessa: Johansson, Kirsi – Axelin, Anna – Stolt, Minna – Ääri, Riitta-Liisa (toim.): Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja A:51/2007. Turku: Turun yliopisto.

Vuorenmaa, Maaret 2013. Raportti MLL:n Isä-hankkeen ja puolustusvoimien yhteistyöstä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa: <http://varsinaissuomenpiiri.mll.fi/tietoa_piirista/projektit/isa-hanke_2010-2013/>

Väestöliitto 2014a. Seksuaalikasvatus. Verkkodokumentti. <<http://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/tietoa-seksuaalisuudesta/ammattilaiset/tietopankki/seksuaalikasvatus/>> Luettu 9.3.2015.

Väestöliitto 2014b. Seksuaalinen kehitys. Verkkodokumentti. <http://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/tietoa-seksuaalisuudesta/ammattilaiset/tietopankki/seksuaalinen_kehitys/> Luettu 9.3.2015.

WHO 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhuoltoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa: <www.thl.fi/thl-client/pdfs/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246>

Tutkimusaineisto

Bullock, Clayton – Beckson, Mace 2011. Male Victims of Sexual Assault: Phenomenology, Psychology, Physiology. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online*. 39 (2). 197–205.

Kernsmith, Poco – Hernandez-Jozefowicz, Debra 2011. Gender-Sensitive Peer Education Program for Sexual Assault Prevention in the Schools. *Children & Schools*. 33 (3). 146–157.

Lampinen, Pauliina 2007. Raiskattu mies. Tutkimus miehiin kohdistuvasta seksuaalisesta väkivallasta. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Luettavissa sähköisenä osoitteessa:
<<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/38214/URN:NBN:fi:jyu-201207132078.pdf?sequence=1>>

Makkonen, Katri – Mäkelä-Bengs, Päivi – Sajantila, Antti – Salo, Eeva 2005. Millaista akuutti- ja jatkohoitoa saa seksuaalisesti hyväksikäytetty nuori? *Suomen lääkärilehti* 45/2005. 4639–4643.

Morris, Ellen – Smith, Julia – Farooqui, Sharjeel – Surís, Alina 2013. Unseen Battles: The Recognition, Assessment, and Treatment Issues of Men With Military Sexual Trauma (MST). *TRAUMA, VIOLENCE, & ABUSE* 2014 15(2) 94–101.

Näre, Sari – Ruuhilahti, Susanna – Heimonen, Elisa 2012. Luottamus nuorten seksuaalisen hyvinvoinnin pohjana. *Nuorisotutkimus* 3/2012.

Pakarinen, Marja – Kylmä, Jari – Helminen, Mika – Suominen, Tarja 2014. Ammattiin opiskelevien 15–19-vuotiaiden nuorten seksuaalikäyttäytyminen. *Hoitotiede* 26 (2). 166–176.

Peterson, Zoë – Voller, Emily – Polusny, Melissa – Murdoch, Maureen 2011. Prevalence and consequences of adult sexual assault of men: Review of empirical findings and state of the literature. *Clinical Psychology Review*. 31 (1). 1–24.

Potter, Sharyn – Stapleton, Jane 2012. Translating Sexual Assault Prevention from a College Campus to a United States Military Installation: Piloting the Know-Your Power Bystander Social Marketing Campaign. *Journal of Interpersonal Violence* 27(8). 1593–1621.

Priebe, Gisela – Hansson, Kjell – Svedin, Carl Göran 2010. Sexual abuse and associations with psychosocial aspects of health. A population-based study with Swedish adolescents. *Nordic Journal of Psychiatry* 64 (1). 40–48.

Puolustusvoimat 2015b. Eri tausta, sama tahti. Monimuotoisuus Puolustusvoimissa.

Puusniekka, Riikka – Kivimäki, Hanne – Jokela, Jukka 2012. Nuorten seksuaalikäyttäytyminen 2000-luvulla. *Nuorisotutkimus* 3/2012.

Kirjallisuutta

Findikaattori 2014. Tilastokeskus. Valtioneuvoston kanslia. Verkkodokumentti. <<http://www.findikaattori.fi/fi/99>> Luettu 25.3.2015

Heikkinen, Mervi 2003. Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä sekä ahdistelu Oulun yliopistossa - haasteita toimenpiteille. Teoksessa: Sunnari, Vappu - Kangasvuo, Jenny - Heikkinen, Mervi - Kuorikoski, Niina (toim.) 2003. Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna – Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa. Oulun yliopistopaino: Oulu.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Honkasalo, Veronika 2013. Se suuri ero. Kulttuuri ja seksuaalisuus terveystiedon oppikirjoissa. Nuorisotutkimus 1/2013.

Jokinen, Arto (toim.) 1999. Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Kanerva, Arla 2015. Hassunhauska raiskaus. Ylioppilaslehti 2/2015.

Kelly, Ursula A. – Skelton, Kelly – Patel, Meghna – Bradley, Bekh 2011. More Than Military Sexual Trauma: Interpersonal Violence, PTSD, and Mental Health in Women Veterans. Research in Nursing and Health 34/2011: 457–467.

Kontula, Osmo – Lottes, Lisa (toim.) 2000. Seksuaaliterveys Suomessa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Leino-Kilpi, Helena 2007. Kirjallisuuskatsaus – tärkeää tiedon siirtoa. Teoksessa: Johansson, Kirsi – Axelin, Anna – Stolt, Minna – Ääri, Riitta-Liisa (toim.): Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja A:51/2007. Turku: Turun yliopisto.

Martikainen, Liisa 2007. Minä – nuori mies. Kuopio: UniPress.

Nuutinen, Veera 2013. Väkivaltaa, kähmintää ja pojittelua. Tulva – feministinen aikakauslehti 3/2013. Luettavissa myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.tulva.fi/index.php?k=116061>> Luettu 23.9.2014.

Näre, Sari – Ronkainen, Suvi (toim.) 2008. Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Punamäki, Raija-Leena – Ylikomi, Riitta 2007. Raiskaustrauma I: Raiskauksen kokeminen altistaa psyykkisille ongelmille. Suomen lääkirilehti 62 (8). 757–761.

Puolustusvoimien terveystarkastusohje. Verkkodokumentti. <<http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/01d5110044572c03b23cbbb3db8f19ec/Terveystarkastus-ohje+TTO+2012.pdf?MOD=AJPERES>> Luettu 1.4.2015.

Purjo, Timo (toim.) 2012. Sukupuoli ja väkivalta, osa 2. Non Fighting Generation ry:n julkaisu.

Saresma, Tuija – Rossi, Leena-Maija – Juvonen, Tuula. 2010. Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino.

Segal, Lynne 1990. Slow Motion: Changing Masculinities, Changing Men. Rutgers University Press.

Sisäministeriö 2014. Right to Choose – seksuaalisen häirinnän ja väkivallan vähentäminen. Verkkodokumentti. <http://www.intermin.fi/fi/kehittamishankkeet/muut_hankkeet/right_to_choose> Luettu 19.9.2014.

Liite 1

Tiedonhaku

Tietokanta	Hakusanat	Rajaus	Tulosten määrä	Tekijät	Nimike	Julkaistu
CINAHL (EBSCO)	Sexual assault prevention	vuodet 2005–2015	47	Potter – Sta- pleton	Translating Sexual Assault Prevention Campus to a United States Military In- stallation: Piloting the Know-Your Power Bystander Social Marketing from a College Cam- paign	2012
		Academic journals kieli englanti		Kernsmith – Hernandez- Jozefowicz	Gender-Sensitive Peer Education Pro-	2011

					gram for Sexual Assault Prevention in the Schools	
Suomen lääkirilehti	Seksuaalinen hyväksikäyttö nuori	vuodet 2005-2015 kieli suomi	2185	Makkonen – Mäkelä-Begs – Sajantila – Salo	Millaista jatkohoitoa saa seksuaalisesti hyväksikäytetty nuori?	2005
Science direct	Sexual assault men	vuodet 2010-2015 hakusanat sexual assault Journal, reference work kieli englanti	68	Peterson – Voller – Polusny – Murdoch	Prevalence and consequences of adult sexual assault of men: Review of empirical findings and state of the literature	2011
Pubmed	Men military sexual assault		25	Morris–Smith– Farooqui–Suri	Unseen Battles: The Recognition, Assessment and Treatment Issues of Men	2013

	men sexual assault		434	Clayton – Bullock	With Military Sexual Trauma Male Victims of Sexual assault: Phenomenology, Psychology, Physiology	2011
Google	Suomen puolustusvoimat seksuaalinen häirintä	Valittu otsikon perusteella yksi.	108 000	Ekholm – Isoaho – Liukka	Eri tausta, sama tahti – monimuotoisuus puolustusvoimissa	2015
	raiskaus mies	Valittu otsikon ja tiivistelmän perusteella yksi.	182 000	Lampinen	Raiskattu mies	2007
	sexual abuse young nordic	Valittu otsikon perusteella yksi.	181 000	Priebe – Hansson – Svedin	Sexual abuse and associations with	2010

					psychosocial aspects of health. A population-based study with Swedish adolescents	
Käsihaku: Metropolian kirjasto	Hoitotiede-lehti	Valittu otsikon perusteella yksi		Pakarinen – Kylmä – Helminen	Ammattiin opiskelevien 15–19-vuotiaiden nuorten seksuaalikäyttäytyminen	2014
	Nuorisotutkimus-lehti	Valittu otsikon perusteella yksi		Puusniekka – Kivimäki – Jokela	Nuorten seksuaalikäyttäytyminen 2000-luvulla	2012

Liite 2

Aineiston kuvaus

Tekijä, vuosi, maa	Nimi	Tarkoitus	Kohde-ryhmä	Tyyppi	Aineiston keruu ja analysointi	Päätulokset	Muuta
Näre, Ruuhilahti, Heimonen 2012 Suomi	Luottamus nuorten seksuaalisen hyvinvoinnin pohjana	Artikkelissa tarkastellaan kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen merkitystä seksuaalisen hyvinvoinnin edistäjänä Selkenevää! -hankkeen pohjalta. Hankkeen tavoitteena oli vahvistaa nuorten opiskelijoiden seksuaalista hyvinvointia.	Kaksi kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta saanutta ryhmää, ryhmissä 25 ammattikoululaista, joista 60 % tyttöjä (n=15) ja 36 % poikia (n=9), yksi opiskelija ei määritellyt itseään kumpaankaan ryhmään.	artikkeli	Strukturoitu kyselylomake, 60 kysymystä; 50 ihmissuhteita koskevaa kysymystä ja 10 taustakysymystä.	Seksuaaliset loukkaukset eivät estä seksuaalista hyvinvointia, jos nuori saa tukea ja apua oikein ajoitettuna. Kokonaisvaltaisella seksuaalikasvatuksella voidaan vahvistaa oppilaiden itsetuntoa ja sitä kautta seksuaalista hyvinvointia.	Aineiston koko on pieni.

2 (9)

Potter, Stapleton 2012 Yhdysvallat	Translating Sexual Assault Prevention Campus to a United States Military Installation: Piloting the Know-Your Power By-stander Social Marketing from a College Campaign	Tavoitteena tutkia, miten lukioissa käytetty seksuaalisen häirinnän ehkäisyohjelma toimii Yhdysvaltojen armeijassa.	Armeijan palveluksessa olevat 18–26-vuotiaat miehet ja naiset.	tutkimusartikkeli	Kaksi vertailuryhmää, kyselylomakkeet.	Kun lukiossa käytetty seksuaalisen häirinnän ehkäisyohjelma muutettiin armeijan ympäristöön sopivaksi, huomattiin, että sen avulla oli mahdollista vaikuttaa asenteisiin ja oletuksiin koskien seksuaalisen häirintää ja siihen puuttumista.	
Ekholm, Isoaho, Liukka (toim.) (Tuotettu osana YES –	Eri tausta. Sama tahti. Monimuotoisuus Suo-	Selvitys suunnattu Suomen puolustusvoimien henkilöstölle, liittyy Yhdenvertaisuus	Suomen puolustusvoimissa asepalvelusta suorittavat miehet ja naiset.	selvitys	Perustuu kirjallisuuskatsauksiin, internet-tiedonhakuun sekä 23 haastatteluun. Haastateltavista 13 työkenteli puolustusvoimissa ja 10 oli varusmiespalveluksen suorittaneita nuoria.	Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa käsittelevä materiaali, jota varusmiehille jaetaan, koettiin vaikeaselkoiseksi. Haastateltavat pohtivat uusia opettamisen tyylejä luentojen sijaan, sillä	

3 (9)

Yhdenvertaisuus Etusijalle -hanketta) 2015 Suomen puolustusvoimat	men puolustusvoimissa.	Etusijalle -hankkeeseen. Hankkeen tavoitteena edistää syrjimättömyyttä ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Selvityksen tarkoitus tarjota näkökulmia monimuotoisuudesta (seksuaalivähemmistöt, maahanmuuttajat) puolustusvoimissa.				tasa-arvoluentojen pitäminen varusmiehille koettiin haastavana. Ratkaisuksi ehdotettiin esimerkiksi vuorovaiikutuksellisia työpajoja.	
Makkonen, Mäkelä-Bengs, Sajantila, Salo	Millaista jatkohoittoa saa	Tarkoitus selvittää, minkälaista on seksuaali-	Nuoret, jotka olivat vuosina	tutkimusartikkeli	Aineisto on kerätty takautuvasti vuosilta 1999–2002 HUS:in lastensairaaloiden sairauskertomuksista ja	Poikien seksuaalinen hyväksikäyttö jää mahdollisesti akuuttilanteessa huomaamatta ja näin ollen usein hoitamatta. Tutkimusten mukaan erityisesti	Poikien osuus aineistosta pieni.

2005 Suomen lää- kärilehti Suomi	seksuaali- sesti hy- väksikäy- tetty nuori?	sesti hyväksi- käytettyjen nuor- ten akuuttihoito HUS:ssa.	1999–2002 ol- leet 12–17-vuoti- aita.		Helsingin yliopiston oikeuslääkäri- aseman asiakirjoista.	pojilla on runsaasti oireita seksuaali- sen hyväksikäytön jälkeen.	
Bullock, Beckson 2011 Yhdysvallat	Male Vic- tims of Sexual as- sault: Phe- nomenol- ogy, Psy- chology, Physiol- ogy.	Osoittaa, että miesten koke- maa seksuaa- lista häirintää esiintyy vaikka yhteiskunta pu- huukin vain nais- ten kokemasta ja miesten teke- mästä seksuaali- sesta häirin- nästä.	miehet	katsausar- tikkeli	Analysoitu 13 tutkimusta, jotka käsit- telivät miesten kokemaa seksuaa- lista häirintää ja siihen liittyviä osa- alueita.	Miehiä ahdistellaan miltei saman ver- ran tuntemattomien taholta kuin naisia, mutta miehiä todennäköisesti ahdiste- lee useampi päällekkäaaja kerralla. Tilanteet, joissa miehet kokevat seksu- aalista häirintää, vaihtelevat. Miesten kokema seksuaalinen häirintä jää usein huomaamatta. Kaikki tutkimuk- set osoittivat, että seksuaalista häirin- tää tapahtuu useammin nuorten (20– 30 v.) kohdalla. Myös naisia oli tekijän roolissa. Miehet, jotka identifioituivat homoiksi tai biseksuaaleiksi tai joilla oli seksuaalisia kokemuksia samaa suku- puolta olevan kanssa, olivat kokeneet miehistä eniten seksuaalista häirintää.	Artikkeli puhuu seksuaalisesta häirinnästä, mutta ainoa käytetty esi- merkki on raiskaus tai sen yritys.

5 (9)

Morris, Smith, Farooqui, Suris 2013 Yhdysvallat	Unseen Battles: The Recognition, Assessment and Treatment Issues of Men With Military Sexual Trauma	Tarkoituksena vahvistaa jo tiedettyä informaatiota koskien miehiä, jotka ovat kärsineet armeijan seksuaalisesta häirinnästä; yleisyys, yleisyyteen vaikuttavat tekijät, sukupuolten väliset erot, jatko-hoito.	Seksuaalista häirintää kokeneet miehet (siviilissä ja palveluksessa olleet)	katsausartikkeli	Mukana useampi tutkimus ja artikkeli liittyen miesten kokemaan seksuaaliseen häirintään (artikkelien tarkkaa lukumäärää ei ole mainittu)	Jos miehet raportoivat kokeneensa seksuaalista häirintää/hyökkäystä armeijassa, perinteinen vahvan miehen rooli kärsii. Miehet eivät kerro kokeestaan seksuaalisesta häirinnästä. Seksuaalisesta häirinnästä seuraa seksuaalisen identiteetin ja maskuliinisuuden kyseenalaistamista sekä homoseksuaalisuuden pelkoa. Miesten ei ajatella voivan altistua raiskaukselle ja tästä oletuksesta johtuen miehet kärsivät korostuneesti häpeän ja nöyryytyksen tunteista kokiessaan seksuaalista väkivaltaa. Seksuaalista häirintää kokeneilla miehillä psyykkistä oireilua ja alkoholin liikakäyttöä tapahtuu naisia useammin.	Artikkelissa on käytetty lyhennettä MST (military sexual trauma): artikkelissa lyhenteellä viitataan ei-haluttuun fyysiseen tai verbaaliseen, seksuaalissävyyteen kontaktiin, joka tapahtui armeijassa.
Peterson, Voller, Polusny, Murdoch 2011 Yhdysvallat	Prevalence and consequences of adult sexual assault of men: Review of empirical	Tavoitteina arvioida kirjallisuuden pohjalta miesten seksuaaliseen häirintään liittyviä myyttejä ja niiden totuudenmukaisuutta	Seksuaalista häirintää kokeneet yli 18-vuotiaat miehet	katsausartikkeli	87 systemaattisesti läpikäytyä tutkimusta, jotka julkaistu vuosina 1984–2009	Tekijän sukupuolella on merkitystä siihen, mitä vaikutuksia seksuaalisella häirinnällä on miehiin. Seksuaaliseen häirintään yhdistetään seksuaaliset toimintahäiriöt, epäluottamus toisiin sekä alkoholin liikakäyttöä. Naisten tekemä seksuaalinen häirintä aiheuttaa miehille vähemmän psyykkistä ahdistusta kuin miesten tekemä.	Miesten kokeman seksuaalisen häirinnän seurausten selvittäminen haastavaa, koska tutkimukset määrittelevät seksuaalisen häirinnän eritavoin.

	findings and state of the literature	sekä tutkia kirjallisuuden pohjalta miesten seksuaalisen häirinnän kokemisen esiintyvyyttä ja seurauksia.					
Kernsmith, Hernandez-Jozefowicz 2011 Yhdysvallat	Gender-Sensitive Peer Education Program for Sexual Assault Prevention in the Schools	Tutkimuksen tarkoituksena oli arvioida sukupuolisensitiivisen vertaisopetusohjelman käyttöä lukioikäisten keskuudessa korostaen miesten vastuuta raiskausten vähenemisessä ja tarjota lisää empiiristä todistetta vertaisen antaman seksuaalisen häirinnän ehkäisyopetuksen	Lukioikäiset nuoret: 343 nuorta, joista 56 % oli tyttöjä ja 44 % poikia.	tutkimusartikkeli	Kehitettiin "The First Step Peer Education Program", jonka tarkoitus oli integroida nuoret lukioikäiset miehet mukaan seksuaalisen häirinnän ehkäisyyn toimimalla vertaisopettajina koulukavereilleen. Miehet valittiin tiettyin kriteerein, mm. arvostettu, roolimalli. Saivat 15 tuntia opetusta seksuaalisen häirinnän ehkäisystä. Tämän jälkeen antoivat opetusta koulukavereilleen. Nuorten asenteita koskien seksuaalista häirintää tutkittiin kyselylomakkeella (The Burt Rape Myth Acceptance Scale and the Rape Myth Belief Scale) sekä ennen vertaisen antamaa seksuaalikasvatusta	Niiden oppilaiden, jotka samastuivat vertaiseen ja kokivat hänet uskottavana sekä olivat kiinnostuneita aiheesta, tietämys koskien seksuaalista häirintää ja sen ehkäisyä kehittyi opetuksen myötä.	

7 (9)

		myönteisestä vaikutuksesta.			että heti sen jälkeen. Opetuksen pitkäaikaista vaikutusta arvioitiin uudelleen 3kk jälkeen. Nuoret myös arvioivat kyselylomakkeen avulla omaa samankaltaisuuttaan vertaisen kanssa. Regressioanalyysin avulla arvioitiin opetuksen vaikutusta nuorten asenteisiin.		
Priebe, Hansson, Svedin, 2010 Ruotsi	Sexual abuse and associations with psychosocial aspects of health. A population-based study with Swedish adolescents	Tarkoituksena tutkia seksuaalisen hyväksikäytön ja psykososiaalisen terveyden yhteyttä nuorilla.	1107 ruotsalaista lukiolaista	tutkimusraportti	Koululaiskysely. Voimavaroja ja vaikeuksia sekä koherenssin tunnetta mittaavat kyselyt sekä kysely omasta näkemyksestä seksuaaliseen hyväksikäyttöön, sosiodemografisiin muutujiin ja perheeseen liittyen.	Seksuaalinen hyväksikäyttö voitiin yhdistää nuorilla lisääntyneisiin käytös- ja tunne-elämän ongelmiin, heikkoon koherenssin tunteeseen sekä huomppaan itsetuntoon.	

Lampinen, Pauliina	Raiskattu mies. Tut- kimus miehiin kohdistu- vasta väki- vallasta	Tarkoituksena tutkia mieheyden ja maskuliinisuuden ja seksuaalisen väkivallan kytkeytymistä sekä tarkastella miehiä uhreina. Empiirisenä tehtävänä selvittää, mitä seksuaalisesta väkivallasta tiedetään aikaisemman tutkimuksen perusteella. Teoreettisena tutkimustehtävänä hakea käsitteitä, joilla miehiin kohdistuvaa väkivaltaa voi ymmärtää.	miessukupuoli	pro gradu - tutkielma	Teoreettinen käsiteanalyysi ja katsaus aiempaan empiiriseen tutkimukseen.	Julkisessa keskustelussa nainen mielletään seksuaalisen väkivallan uhriksi ja mies tekijäksi. Miehen voi olla vaikeaa niin sanotusti ansaita seksuaalisen hyväksikäytön uhrin asemaa, miestä uhrina ei ole tunnistettu. Seksuaalinen väkivalta aiheuttaa trauman. Uhrin saamalla avulla on paljon vaikutusta seksuaalisen väkivallan aiheuttamista reaktioista toipumiseen. Seksuaalinen väkivalta käsittää erilaisia asioita, ja sitä voi tapahtua myös ilman fyysistä kontaktia.	
-------------------------------	--	---	---------------	--------------------------	---	--	--

Pakarinen, Kylmä, Helminen, Suominen 2014 Suomi	Ammattiin opiskelevien 15–19-vuotiaiden nuorten seksuaalikäyttäytymisen	Tarkoituksena kuvata ja selittää ammattiin opiskelevien nuorten seksuaalikäyttäytymistä.	705 ammattiin opiskelevaa 15–19-vuotiasta nuorta.	tutkimusartikkeli	Aineisto kerättiin vuonna 2011 sähköisellä kyselylomakkeella kahdeksassa satunnaisesti valitussa oppilaitoksessa. Aineisto analysoitiin tilastollisin menetelmin.	Seksuaalikäyttäytymiseen merkitsevästi yhteydessä olivat seurustelusuhteen pituus, alkoholin käyttö, tupakointi, koherenssin tunne ja kokemukset painotuksesta seksiin. Nuorten seksuaalikasvatuksessa on tärkeää korostaa molempien sukupuolten vastuuta omasta ja kumppanin seksuaaliterveydestä.	
Puusniekka Kivimäki, Jokela 2012 Suomi	Nuorten seksuaalikäyttäytymisen 2000-luvulla	Tarkastellaan suomalaisten nuorten seksuaalikäyttäytymisen muutoksia 2000-luvulla sekä luokka-asteiden, oppilaitosten ja sukupuolten välisiä eroja. Tarkasteltavana myös nuorten kokemukset seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta.	Suomalaiset peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukion ja ammattikoulun 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Aineisto kattaa vuosittain keskimäärin 81 % peruskoulun yläluokkalaisista, 72 % lukiolaisista ja 45 % ammattiin opiskelevista.	tutkimusartikkeli	Aineistona valtakunnallinen Koulu-terveyskysely peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden keskuudessa v. 2000–2011 sekä ammattiin opiskelevien osalta v. 2008–2011. Kyse-lylomake	Seksuaalinen häirintä ja väkivalta ovat yleisiä nuorten arjessa. Seksuaalisen häirinnän muodoista yleisin nuorten parissa oli loukkaava nimittely, jota kohtaavat kaikenlaiset nuoret. Yleisin seksuaalisen väkivallan muoto oli kehon intiimialueiden koskettelu vastoin tahtoa, mitä oli kokenut 5–6 % pojista. Yhdyntään tai muuhun seksiin pakottamista oli kohdannut 2–3 % pojista.	Tutkimuksen pääpaino raskaudenehkäisyllä ja sukupuolitaudeilla.